

BIBLIOTEKI i reszta świata

Redakcja naukowa
Piotr Walasek

AKADEMIA
LEONA KOŹMIŃSKIEGO

BIBLIOTEKI
i reszta świata

BIBLIOTEKI i reszta świata

Redakcja naukowa
Piotr Walasek

AKADEMIA
LEONA KOŹMIŃSKIEGO

Recenzent
dr hab. Paweł Krzyworzeka, prof. ALK

Redakcja
Anna Goryńska

Korekta
Anna Żółcińska

Projekt okładki
Amadeusz Targoński

Zdjęcie na okładce
© Nadya | shutterstock.com

Skład
Protect

© Copyright by Akademia Leona Koźmińskiego. Pewne prawa zastrzeżone. Tekst niniejszej publikacji jest dostępny na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa 4.0 Polska, <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Warszawa 2021
Wydanie I

DOI: 10.7206/978-83-66502-04-8

ISBN 978-83-66502-04-8

Spis treści

Wstęp (<i>Piotr Walasek</i>)	6
Współpraca Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z bibliotekami zagranicznymi w ramach Wypożyczalni Międzybibliotecznej (<i>Marzena Błach</i>)	7
Podaj dalej, czyli współpraca międzynarodowa biblioteki akademickiej (na podstawie doświadczeń Biblioteki Politechniki Krakowskiej) (<i>Marek M. Górski</i>)	20
W trosce o użytkownika zagranicznego – oferta Biblioteki PL (<i>Joanna Iwaniak, Szymon Furmaniak</i>)	30
Rola biblioteki w obsłudze studentów obcojęzycznych (<i>Dawid Kościwicz</i>)	38
Feeling lost in the library? Zagraniczny student w polskiej bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie (<i>Lilianna Nalewajska</i>)	52
Bibliotekarz jako główne ogniwo instytucji zarządzającej wiedzą i informacją (<i>Anna Sobiech</i>)	63
W poszukiwaniu rozproszonych źródeł do historii muzyki. Współpraca wydawców z bibliotekami specjalistycznymi (<i>Mariusz Wrona</i>)	70

Wstęp

W dniach 14–15 listopada 2019 r. w murach Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie odbyła się XIX Ogólnopolska Konferencja Bibliotek Niepublicznych i Publicznych Szkół Wyższych. Patronat medialny nad tym wydarzeniem objęło Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Stowarzyszenie EBIB. Całość przedsięwzięcia wsparli sponsorzy: MOL, BonaSoft, H+H Software, Wydawnictwo C.H. Beck, Wydawnictwo Naukowe PWN, Euromonitor International, ABE-IPS, EBSCO oraz Arfido.

Temat przewodni konferencji brzmiał: *Polskie biblioteki i reszta świata*. Wedle założeń organizatorów konferencja miała być poświęcona różnego rodzaju problemom współczesnego bibliotekarstwa w Polsce. W szczególności jednak zamierzano skupić się na relacjach polskich bibliotek z zagranicznymi użytkownikami i zagranicznymi instytucjami, które to relacje w ciągu dwóch pierwszych dziesięcioleci XXI w. stały się zdecydowanie intensywniejsze niż w wieku ubiegłym. Referaty wygłoszone podczas tego dwudniowego spotkania oraz oparte na tych referatach artykuły zawarte w niniejszej publikacji w swojej treści wyszły naprzeciw tym właśnie założeniom.

Kończąc naszą XIX Konferencję, pomału zaczynaliśmy już myśleć o kolejnej, jubileuszowej, mającej się odbyć w czerwcu 2020 r. w Wyższej Szkole Bankowej we Wrocławiu. Nikt się wtedy nie spodziewał, że już wkrótce świat (w tym także świat bibliotekarski) stanie przed zupełnie nowymi problemami i wyzwaniem, spowodowanymi przez pandemię koronawirusa. Zorganizowanie jubileuszowej konferencji w planowanym pierwotnie terminie stało się oczywiście niemożliwe. W chwili, gdy pisane są te słowa (kwiecień 2021 r.), nadal trudno powiedzieć, kiedy do niej dojdzie. Ale dojdzie na pewno! Trzymajmy kciuki, żeby jak najszybciej.

Piotr Walasek

Marzena Błach

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Współpraca Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z bibliotekami zagranicznymi w ramach Wypożyczalni Międzybibliotecznej

Abstrakt

Autorka podejmuje tematykę współpracy Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (BG UP) z instytucjami zagranicznymi w celu realizacji zamówień międzybibliotecznych. Międzynarodowe kontakty Biblioteki Głównej UP opisano na podstawie dokumentacji (statystyki i rejestry transakcji międzybibliotecznych) obejmującej lata 2010/2011–2019/2020.

Wypożyczanie międzybiblioteczne jest formą współpracy między bibliotekami, polegającą na udostępnianiu materiałów bibliotecznych (Czapnik i Gruszka, 2011, s. 369). Opiera się ona na zasadzie wzajemności i wypożyczaniu zbiorów innej bibliotece do użytku jej czytelników (Czapnik i Gruszka, 2011, s. 369). Wypożyczanie międzybiblioteczne ma na celu umożliwienie dostępu do dokumentów źródłowych, niezależnie od miejsca ich przechowywania. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (BG UP) odgrywa ono ważną rolę wśród usług bibliotecznych – pozwala na zaspokajanie informacyjnych i czytelniczych potrzeb użytkowników, zwłaszcza tych, które nie pokrywają się z profilem gromadzonych zbiorów. Wypełniając swoją misję, którą jest „profesjonalne zaspokajanie potrzeb i oczekiwań użytkowników oraz aktywne wspieranie procesów naukowo-badawczych i edukacyjnych w Uni-

wersytecie Pedagogicznym – zgodnie z oczekiwaniami kadry naukowej i studentów”, BG UP realizuje zamówienia na książki znajdujące się nie tylko w zbiorach bibliotek polskich czy europejskich¹ (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, 2016–2021, dokument elektroniczny).

Działalność międzynarodowych stowarzyszeń i federacji bibliotekarskich, takich jak IFLA – The International Federation of Library Associations and Institutions, i postępująca od dziesiątków lat komputeryzacja bibliotek pozwalają na tworzenie lokalnych i globalnych sieci współpracy i w znacznym stopniu przyczyniają się do usprawnienia współpracy bibliotek na całym świecie. Z perspektywy międzynarodowych wypożyczeń międzybibliotecznych szczególnie ważne stało się wprowadzenie systemu płatności voucherami IFLA.

BG UP dołączyła do grona instytucji posługujących się voucherami IFLA w roku akademickim 2009/2010 w związku z zaistniałym wówczas zapotrzebowaniem². Talony IFLA wykorzystywane są obecnie przez biblioteki na całym świecie do bezfakturowego opłacania międzynarodowych transakcji międzybibliotecznych. Wprowadzone zostały przez federację IFLA w drugiej połowie lat 90. XX wieku – w styczniu 1995 r. – w związku z wadami innych środków płatniczych (Gould i Cornish, 1996, dokument elektroniczny). Talony IFLA występują w dwóch nominałach równowartych 4 i 8 euro. Vouchery stanowiące ekwiwalent 4 euro służą m.in. do rozliczania zamówień na skany i kserokopie, vouchery o wartości 8 euro wykorzystywane są do opłacania wypożyczeń książek.

¹ Jak pokazują statystyki transakcji międzybibliotecznych w latach 2010/2011–2019/2020, dla czytelników Biblioteki Głównej sprowadzono materiały z takich pozaeuropejskich bibliotek jak: Biblioteka Narodowa Australii (National Library of Australia), Biblioteka Uniwersytetu w Michigan (University of Michigan Library) czy biblioteka nowojorskiej uczelni CUNY – City University of New York.

² W związku z faktem, iż publikacje zamówione przez jednego z pracowników Uniwersytetu Pedagogicznego dostępne były wyłącznie w bibliotece udostępniającej swoje zbiory tylko bibliotekom posługującym się voucherami IFLA, Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego zakupiła pierwszą pulę voucherów IFLA.

Fotografia 1. Przykładowe vouchery (talony IFLA) o wartości 4 euro, tzw. połówki, w posiadaniu Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Fot. Marzena Błach

Fotografia 2. Przykładowe vouchery (talony IFLA) o wartości 8 euro, tzw. całe, w posiadaniu Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Fot. Marzena Błach

Od 2010 r., czyli od momentu przystąpienia przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Pedagogicznego do programu *IFLA Voucher Scheme* zauważalny jest znaczny wzrost liczby operacji z ośrodkami zagranicznymi. W roku akademickim 2008/2009 odnotowano ich zaledwie 2, a w kolejnych: 9, 13,

7, 12, 22, 38. W roku akademickim 2016/2017 zarejestrowano natomiast rekordową liczbę międzynarodowych transakcji – 53³.

Tabela 1. Liczba transakcji międzybibliotecznych w latach 2010/2011–2019/2020 w podziale na dokumenty sprowadzone oraz wysłane z bibliotek krajowych i zagranicznych

Rok akademicki	Sprowadzone krajowe	Sprowadzone zagraniczne	Wysłane krajowe	Wysłane zagraniczne	Razem
2019/2020	99	10	156	4	269
2018/2019	125	15	219	3	362
2017/2018	243	25	248	3	519
2016/2017	148	53	313	0	514
2015/2016	171	35	247	4	457
2014/2015	221	22	183	0	426
2013/2014	309	12	245	0	566
2012/2013	152	12	231	0	395
2011/2012	111	6	214	1	332
2010/2011	195	13	190	0	398

Źródło: opracowanie własne.

Przystąpienie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego do programu *IFLA Voucher Scheme* nastąpiło w związku z koniecznością sprowadzenia książki dla czytelnika z zagranicznej biblioteki respektującej wyłącznie talony IFLA. Podobnie, inicjatywa zlikwidowania opłat za sprowadzanie materiałów z zagranicy powzięta została w odpowiedzi na realne potrzeby czytelników. W ankiecie nt. satysfakcji klientów Wypożyczalni Międzybibliotecznej BG UP⁴ pojawiła się propozycja „dofinansowania sprowadzania książek z bibliotek zagranicznych”⁵. Sugestię tę wzięto pod uwagę przy reorganizacji usługi w 2019 r., kiedy zwiększyło się zainteresowanie wśród

³ Na roczną ilość zagranicznych transakcji międzybibliotecznych wpływa nie tylko dostępność usługi wypożyczeń międzybibliotecznych, jej rozpropagowanie wśród czytelników, ale również zapotrzebowanie na publikacje niedostępne w lokalnych bibliotekach ulegające fluktuacjom, a także dostęp do elektronicznych źródeł informacji, zwłaszcza prenumerata zagranicznych baz danych.

⁴ Badania satysfakcji klientów Wypożyczalni Międzybibliotecznej BG UP przeprowadzono wśród osób, które w okresie od września 2014 r. do końca stycznia 2016 r. skorzystały chociaż raz z usługi wypożyczeń międzybibliotecznych. Anonimowa ankieta dostępna była w terminie od 30 grudnia 2015 r. do 2 lutego 2016 r., na jej wypełnienie zdecydowało się 38 osób spośród 80 zaproszonych do jej wypełnienia. Wyniki badań opublikowane zostały w 2017 r. – zob. Błach (2017).

⁵ Odpowiedź jednego z respondentów udzielona na ostatnie pytanie, w którym poproszono respondentów o sugestie, pomysły i wszelkiego rodzaju uwagi związane z funkcjonowaniem Wypożyczalni Międzybibliotecznej.

czytelników publikacjami zagranicznymi niedostępnymi w polskich bibliotekach, których wysoka cena i bardzo specjalistyczna tematyka uniemożliwiały zakup ich do zbiorów BG UP. W efekcie od września 2019 r. Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego pokrywa koszty sprowadzania materiałów z bibliotek zagranicznych (skanów, kserokopii i książek) opłacanych voucherami IFLA dla studentów i pracowników Uniwersytetu Pedagogicznego⁶. Udzielenie wsparcia finansowego, tj. opłacenie zagranicznych zamówień międzybibliotecznych składanych przez studentów i pracowników Uniwersytetu Pedagogicznego, uznano za formę inwestycji w rozwój naukowy studentów i kadry uczelni⁷.

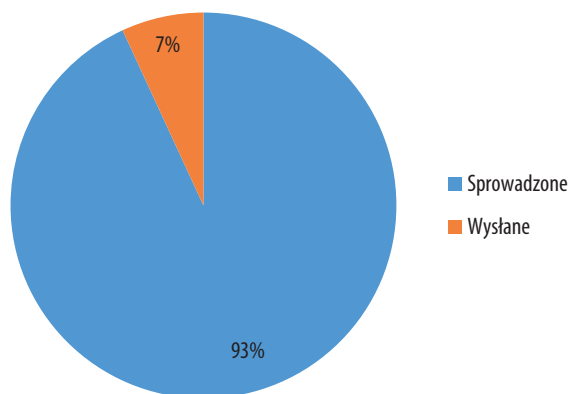
Zaspokajanie potrzeb czytelników na zagraniczną literaturę naukową nie byłoby możliwe bez aktywnej współpracy bibliotekarzy. Żadna biblioteka nie dysponuje wszystkimi poszukiwanymi przez jej użytkowników publikacjami: „w związku z eksplozją informacji w dwóch formatach, elektronicznym i drukowanym, niemożliwe jest, aby którakolwiek biblioteka mogła samodzielnie dysponować danymi ze wszystkich źródeł informacyjnych poszukiwanych przez jej użytkowników” (Knox, 2010, s. 12). Za sprawą wypożyczeń międzybibliotecznych każda kwerenda czytelnika ma szansę realizacji. Współpraca nie może jednak ograniczać się tylko do kooperacji z bibliotekami partnerskimi. Efektywność Wypożyczalni Międzybibliotecznej zależy również od wielopłaszczyznowej współpracy bibliotekarzy wewnątrz danej instytucji. Jej znaczenie podkreślała Anne K. Beaubien we wstępie do książki opisującej współczesne trendy w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych w Stanach Zjednoczonych – *Library information and resource sharing: transforming services and collections* (Posner, 2017). Według Anne K. Beaubien bibliotekarze realizujący zamówienia międzybiblioteczne muszą współdziałać z pracownikami reprezentującymi inne działy (gromadzenia, udostępniania) w celu podnoszenia jakości usług (Beaubien, 2017, s. XIII). Szybka i efektywna realizacja zagranicznych zamówień międzybibliotecznych często zależy od dobrych relacji wewnątrz bibliotek, co potwierdzają przykłady z działalności Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Dzięki współpracy z kierownikiem Oddziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów zlikwidowane zostały opłaty za sprowadzanie publikacji z zagranicy w ramach programu *IFLA Voucher Scheme*. Natomiast w efekcie współpracy

⁶ W ciągu pierwszych lat funkcjonowania systemu płatności voucherami IFLA zamawiający zwracali koszty poniesione przez Bibliotekę Główną na zakup talonów wykorzystanych w celu sprowadzenia z zagranicy poszukiwanych przez nich publikacji. Odnotować należy, że pracownicy naukowcy Uniwersytetu Pedagogicznego mogli rozliczyć swoje zagraniczne zamówienia międzybiblioteczne z grantów czy środków na badania naukowe.

⁷ O postrzeganiu wypożyczeń międzybibliotecznych jako katalizatora badań naukowych pisała np. Beth Posner (Posner, 2014, s. 380).

z biblioteką dziedzinową (Biblioteka Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Pedagogicznego) przechowującą w swoich zbiorach książkę poszukiwaną przez Olin Library (Cornell University) udało się zrealizować zamówienie amerykańskiej biblioteki. Była to pierwsza zagraniczna biblioteka, od której otrzymaliśmy talony IFLA. Olin Library nie jest jedyną instytucją, której w okresie ostatnich lat BG UP udostępniała swoje zbiory w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. W okresie 2010/2011–2019/2020 wysłaliśmy książki i skany artykułów do bibliotek europejskich (m.in. University of Glasgow Library, University of Southampton Library, European University Institute in San Domenico di Fiesole, Gothenburg University Library, Bergamo University Library); amerykańskich (m.in. University of Wisconsin-Milwaukee Libraries, Wilson Library – University of Minnesota) oraz japońskiej: Tokyo Metropolitan University Library.

Rysunek 1. Zagraniczne transakcje międzybiblioteczne w podziale na dokumenty sprowadzone i wysłane za okres 2010/2011–2019/2020

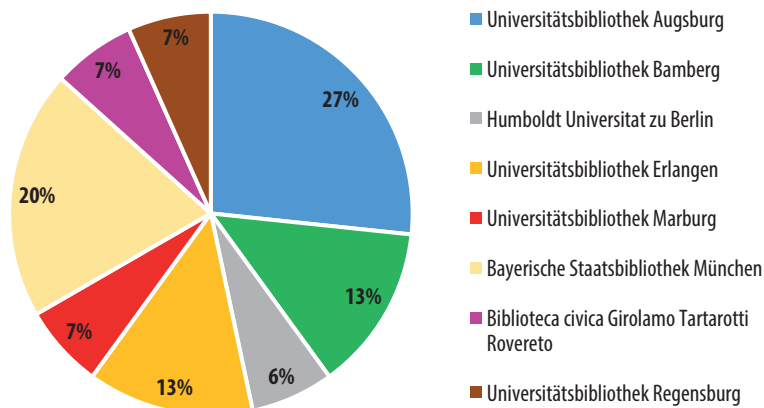

Źródło: opracowanie własne.

Jak dowodzą statystyki, większość zagranicznych transakcji BG UP stanowią materiały sprowadzane dla studentów i pracowników UP (tabela 1, wykresy 1, 2). W okresie obejmującym lata akademickie 2010/2011–2019/2020 z bibliotek zagranicznych sprowadzono 203 dokumenty, co stanowi 93% wszystkich transakcji zagranicznych, oraz wysłano 15 publikacji (7% wszystkich zagranicznych operacji).

W roku akademickim 2018/2019 dla czytelników BG UP sprowadzono 15 publikacji. Pochodziły one, jak pokazuje rysunek 2, z 8 bibliotek zagranicznych. Najwięcej materiałów, 27% wszystkich sprowadzonych w tym roku akademickim publikacji, przysłała wówczas augsburska biblioteka uniwersytecka.

Rysunek 2. Dostawcy dokumentów sprowadzonych dla czytelników BG UP w roku akademickim 2018/2019

Źródło: opracowanie własne.

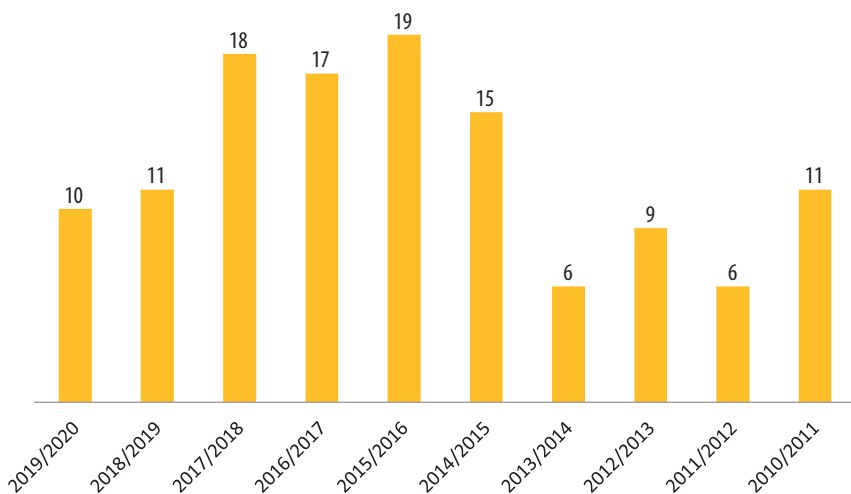
W roku akademickim 2018/2019 Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego zrealizowała zamówienia przesłane przez trzy amerykańskie biblioteki: University of Wisconsin – Milwaukee Libraries, Wilson Library (University of Minnesota) oraz Mina Rees Library (CUNY).

Tabela 2. Biblioteki partnerskie w latach 2019/2011–2019/2020 w podziale na krajowe i zagraniczne

Rok akademicki	Krajowe	Zagraniczne	Łącznie
2019/2020	76	10	86
2018/2019	78	11	89
2017/2018	92	18	110
2016/2017	102	17	119
2015/2016	103	19	122
2014/2015	92	15	107
2013/2014	97	6	103
2012/2013	87	9	96
2011/2012	76	6	82
2010/2011	106	11	117

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3. Liczba zagranicznych bibliotek partnerskich współpracujących w latach akademickich

Źródło: opracowanie własne.

Zagraniczne kontakty Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego rozwijane są w związku z zapotrzebowaniem na literaturę naukową niedostępną w Polsce wśród studentów i pracowników uczelni. Poszerzanie sieci kontaktów wiąże się ze względami praktycznymi. Zamówienia wysyłane są w pierwszej kolejności do instytucji najszybciej i najtaniej je realizujących. Liczba partnerów podlega rocznym fluktuacjom, ale niezależnie od roku jest mniejsza niż liczba wszystkich transakcji. Wynika to z regularnej współpracy ze stałymi bibliotekami partnerskimi. Przykładowo w roku akademickim 2020/2011 na 117 instytucji partnerskich 11 reprezentowało instytucje spoza Polski. W roku akademickim 2015/2016 w liczbie 122 wszystkich partnerów znalazło się 19 bibliotek zagranicznych. W roku następnym (2016/2017) padł rekord: BG UP sprowadziła 53 dokumenty z 17 bibliotek zagranicznych (najwięcej zamówień zrealizowały wówczas trzy biblioteki niemieckie: biblioteka uniwersytecka w Pasawie, która przysłała 13 publikacji, i Universitätsbibliothek TU Berlin⁸ oraz monachijska Bayerische Staatsbibliothek, które udostępniły czytelnikom BG UP w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych po 9 dokumentów). Z kolei w ostatnim objętym analizą roku akademickim (2019/2020) Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego współpracowała z 10 instytucjami spoza Polski, wśród których dominowały biblioteki niemieckie (w liczbie 7). Pojedyncze transakcje odnotowano ze szkocką

⁸ TU – Technische Universität.

biblioteką University of Glasgow Library, szwedzką Gothenburg University Library oraz szwajcarską Universitätsbibliothek Basel. Wśród zagranicznych kontrahentów Wypożyczalni Międzybibliotecznej BG UP powtarzają się nazwy bibliotek niemieckich takich jak Universitätsbibliothek Passau (Passau), Universitätsbibliothek Augsburg czy Bayerische Staatsbibliothek w Monachium. Zagraniczne zamówienia międzybiblioteczne kierowane są przez BG UP w pierwszej kolejności do niemieckich instytucji przez wzgląd na stosunkowo niskie koszty sprowadzania materiałów z tych bibliotek, krótki czas realizacji oraz łatwość składania zamówień.

W 2015 r. sieć zagranicznych kontaktów BG UP poszerzyła się o biblioteki zrzeszone w Gateway Bayern – Bibliotheksverbund Bayern. Od sierpnia 2015 r. Biblioteka Główna, jako członek Gateway Bayern – Bibliotheksverbund Bayern, ma swoje konto w tym systemie, dzięki czemu sprowadzanie książek, skanów i kserokopii (w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych dostarczane są również dokumenty pochodne) z niemieckich bibliotek zostało zautomatyzowane.

Fotografia 3. Ekran logowania do Bibliotheksverbund Bayern

login :: Central ILL Server :: international interlibrary loan

Polen = Rzeczpospolita Polska	▼
Krakau = Kraków	▼
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie (PL-34)	▼
-- please select your home library --	
Akademia Górniczo-Hutnicza (PL-47)	
Biblioteka Instytutu Fizyki Jądrowej PAN (PL-59)	
Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (PL-30)	
Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej (PL-48)	
Muzeum Narodowe w Krakowie (PL-28)	
Politechnika Krakowska, Biblioteka Główna (PL-3)	
Polska Akademia Umiejętności (PL-38)	
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wypożyczalnia Międzybiblioteczna (PL-1)	
Uniwersytet Jagielloński (PL-14)	
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie (PL-34)	
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie (PL-15)	

Źródło: zrzut ekranu.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej rozwija współpracę z instytucjami zagranicznymi przez dbałość o terminowy zwrot książek, szybką realizację zamówień bibliotek partnerskich, wychodząc z założenia, że najlepszą formą marketingu bibliotecznego jest wysoka jakość świadczonych usług. Trafnie ujęły to autorki artykułu nt. doświadczeń biblioteki Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie (obecnie Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego) w zakresie pozyskiwania dokumentów z bibliotek krajowych i zagranicznych, pisząc: „najlepszą jednak reklamą biblioteki jest rzetelna, fachowa i szybka obsługa

użytkowników” (Rogowska, Plichta i Budek, 2001, s. 32). Do powiększenia sieci kontaktów zagranicznych wykorzystywane są również programy szkoleniowe skierowane do bibliotekarzy.

Wśród zagranicznych kontrahentów BG UP znajdują się biblioteki, z którymi kontakty nawiązano w trakcie staży odbytych w ramach programu Erasmus, podczas międzynarodowych konferencji (Kongres IFLA we Wrocławiu w 2017 r.) czy programów mentorskich, takich jak International Librarians Network (ILL)⁹. Efektem udziału pracownika BG UP w edycji ILL z 2016 r. było nawiązanie współpracy z Beth Posner, reprezentującą nowojorską bibliotekę (CUNY – Graduate Center of the City University of New York). Kooperacja z Beth Posner nie ograniczyła się do wymiany korespondencji e-mailowej na tematy biblioteczne, ale zaowocowała dwustronną współpracą w zakresie realizacji zamówień międzybibliotecznych, wydawania czasopisma „Biblioteka i Edukacja”¹⁰ i wzbogaceniem księgozbioru Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego o książkę pod redakcją tej nowojorskiej bibliotekarki – *Library information and resource sharing: transforming services and collections*.

Tabela 3. Wykaz transakcji międzybibliotecznych z Graduate Center of the City University of New York

Lp.	Dane bibliograficzne	Typ transakcji (sprowadzono/wysłano)	Data realizacji zamówienia
1.	P. R. Anstey, Newton and Locke w: <i>The Oxford Handbook of Newton</i> , 2017	sprowadzono	19.01.2018 r.
2.	<i>The level of approval...</i> „Wiadomości Lekarskie” 2007, vol. 60, s. 224–277	wysłano	17.02.2018 r.
3.	A. Cyra, <i>O sprawiedliwy osąd historii</i> , „Nasz Dziennik”, 20.02.2001	wysłano	15.02.2019 r.

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 3 podano dane bibliograficzne 2 dokumentów wysłanych do CUNY i jednego przysłanego do BG UP w formie skanu. Wszystkie trzy zamówienia zostały zrealizowane bez pobierania opłat.

⁹ ILN – międzynarodowa inicjatywa promująca biblioteczny networking, która narodziła się w gronie australijskich bibliotekarzy w 2012 roku. Projekt umożliwiał korespondencyjną wymianę doświadczeń bibliotekarzom z całego świata w latach 2012–2017. Program nie jest kontynuowany; w 8 edycjach wzięło udział 5500 uczestników reprezentujących 133 państwa.

¹⁰ Beth Posner jest również członkiem Rady programowej czasopisma „Biblioteka i Edukacja” wydawanego przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Pedagogicznego.

Do grona bibliotek partnerskich, z którymi współpracę w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych zainicjowały kontakty nawiązane podczas staży w ramach programu Erasmus w omawianym okresie (2010/2011–2019/2020), należą natomiast wiedeńska Universitätsbibliothek Wien i florencka Biblioteca Università degli Studi di Firenze, które zrealizowały zamówienia międzybiblioteczne wysłane przez BG UP bez pobierania opłat.

Przykład Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej dowodzi, że każda biblioteka uczelniana, niezależnie od posiadanego budżetu, może współpracować z instytucjami z całego świata. Członkostwo w sieci Gateway Bayern – Bibliotheksverbund Bayern i posługiwanie się voucherami IFLA znacznie ułatwiają realizację międzynarodowych wypożyczeń międzybibliotecznych. Nie są to jednak jedyne dostępne formy kooperacji w tym zakresie. Wykorzystując kontakty nawiązywane w trakcie międzynarodowych konferencji, szkoleń w ramach projektu Erasmus czy innych programów podnoszących kompetencje zawodowe, pracownicy wypożyczalni międzybibliotecznych mogą budować swoje własne sieci współpracy, w obrębie których możliwa jest bezpłatna realizacja zamówień międzybibliotecznych. Realizując zamówienia międzybiblioteczne, należy przestrzegać zasady wzajemności, która jest wpisana w definicję tej formy współpracy między bibliotekami (Czapnik i Gruszka, 2011, s. 369). Istotna jest również gotowość do dzielenia się zasobami swojej biblioteki. Przykład BG UP pokazuje, że nawet pedagogiczna biblioteka naukowa, gromadząca przede wszystkim publikacje polskojęzyczne, może dzielić się swoimi zasobami z bibliotekami zagranicznymi w Stanach Zjednoczonych, a nawet w Japonii¹¹.

Podsumowując – międzynarodowa (podobnie jak krajowa) współpraca w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych jest źródłem satysfakcji dla pracowników wypożyczalni międzybibliotecznych. U jej podstaw leżą zadowoleni czytelnicy, którym udzielono pomocy w uzyskaniu dostępu do poszukiwanych dokumentów i informacji oraz bogactwo kontaktów z bibliotekarzami reprezentującymi instytucje partnerskie z całego świata. Znakomicie ujęła to Heather Weltin, pisząc:

In addition to directly helping library users to access needed information, perhaps the greatest reward of working in ILL services comes from the rich connections that are regularly made with ILL colleagues in other libraries, near and far (Weltin, 2017, s. 20).

¹¹ Przeszukując katalog komputerowy Biblioteki Głównej wg języka, czytelnik odnajdzie 208 917 tytułów polskojęzycznych, 13 181 dokumentów w języku angielskim, 10 468 po francusku, 10 097 po rosyjsku i 8738 niemieckojęzycznych (pozostałe języki reprezentowane są mniej licznie) (dane na dzień 21.01.2021 r.). Co ważne, w katalogu komputerowym Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie indeksowane są książki z Biblioteki Głównej i 11 bibliotek dziedzinowych.

Bibliografia

- Beaubien, A.K. (2017). Foreword. W: B. Posner (red.), *Library information and resource sharing: transforming services and collections* (s. IX–XVII). Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC.
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (2016–2021). *Misja i historia Biblioteki*. Pozyskano z: http://bg.up.krakow.pl/?page_id=216 (dostęp: 16.01.2021).
- Błach, M. (2017). Jakość usługi wypożyczeń międzybibliotecznych w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W: M. Wojciechowska (red.), *Zarządzanie jakością w bibliotece: praca zbiorowa* (s. 333–346). Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Czapnik, J. i Gruszka, Z. (oprac.) i Tadeusiewicz, H. (współpr.) (2011). *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Fischer, K.S. (2016). Patron-Driven Acquisitions: Assessing and Sustaining a Long-Term PDA EBook Program. W: S.M. Ward, R.S. Freeman, J.M. Nixon (red.), *Academic E-Books* (107–126). Purdue University Press. Pozyskano z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1wf4ds0.11>. DOI: 10.2307/j.ctt1wf4ds0.11.
- Gomułka, M. (2014). Kształtowanie kariery zawodowej poprzez udział w International Librarians Network. *Biuletyn EBIB*, 8(153), 1–8. Pozyskano z: <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/334> (dostęp: 21.01.2021).
- Gould, S. i Cornish, G.P. (1996). W: *The IFLA Voucher Scheme: an alternative payment method for international ILL*. 62nd IFLA General Conference – Conference Proceedings – August 25–31, 1996. Pozyskano z: <http://archive.ifla.org/IV/ifla62/62-gous.htm> (dostęp: 15.01.2021).
- Knox, E. (2010). *Document delivery and interlibrary loan on a shoestring*. New York; London: Neal-Schuman Publishers, Inc.
- Munson, K., Thompson, H.H. (2019). International Interlibrary Loan in a Changing Environment: Results from the 2019 RUSA STARS International ILL Survey. W: *2019 IFLA ILDS Proceedings*. Pozyskano z: <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-403555> (dostęp: 21.01.2021).
- Posner, B. (2013). Local Connections to Global Collections: The Power of Interlibrary Loan Services. W: L. Chow, C. Fuchs, J. Kucsma, C.N. Wajda, S. Sajonas i N.T. Bowdoin (red.), *The Global Librarian* (s. 1–15). New York: METRO and ACRL/NY. Pozyskano z: <https://core.ac.uk/download/pdf/217338523.pdf> (dostęp: 21.01.2021).
- Posner, B. (2014). The view from interlibrary loan services: Catalyst for a better research process. *College & Research News*, 75.7, 378–381.

- Pozyskano z: https://academicworks.cuny.edu/gc_pubs/29/ (dostęp: 21.01.2021).
- Posner, B. (red.) (2017). *Library information and resource sharing: transforming services and collections* (pp. IX–XVII). Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC.
- Robben, Ch. i Weible, Ch.L. (2002). International Payment: Methods to Consider. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply*, 12(3), 29–35. DOI: 10.1300/J110v12n03_03.
- Rogowska, E., Plichta, J. i Budek, D. (2001). Doświadczenia Biblioteki Głównej PAM w Szczecinie w zakresie pozyskiwania zamawianych dokumentów z bibliotek krajowych i zagranicznych. *Biuletyn GBL*, 365, 17–24.
- The International Librarians Network (2016). *The International Librarians Network is taking a break*. Pozyskano z: <http://interlibnet.org/2016/11/17/the-international-librarians-network-is-taking-a-break/> (dostęp: 30.12.2016).
- Weltin, H. (2017). Interlibrary Loan Service Today. W: B. Posner (red.), *Library information and resource sharing: transforming services and collections* (s. 15–35). Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC.

Marek M. Górski
Politechnika Krakowska

Podaj dalej, czyli współpraca międzynarodowa biblioteki akademickiej (na podstawie doświadczeń Biblioteki Politechniki Krakowskiej)

Abstrakt

W 2010 r. pomiędzy Biblioteką Politechniki Krakowskiej (BPK) a Biblioteką Uniwersytetu Narodowego Politechnika Lwowska zostało podpisane porozumienie o współpracy, formalizujące zasady i zakres współpracy tych instytucji. Był to kolejny element wdrażanej w BPK od lat 90. ubiegłego stulecia idei nawiązywania kontaktów międzynarodowych, realizacji wspólnych projektów i przedsięwzięć badawczych. Rezultatem takich przedsięwzięć są liczne kontakty międzynarodowe, aktywna wymiana pracowników w ramach programu Erasmus, udział w pracach międzynarodowych stowarzyszeń bibliotecznych (IATUL, LIBER), a także rozpoznawalność Biblioteki PK w międzynarodowym środowisku bibliotecznym. Dodatkowo takie działania wpłynęły korzystnie na wizerunek Biblioteki PK w środowisku macierzystej uczelni. W niniejszym opracowaniu przedstawiono rozwój i główne elementy realizowanej przez BPK współpracy międzynarodowej, jej najważniejsze aspekty, a także korzyści z niej wynikające – zarówno dla samej biblioteki jako instytucji i jej wizerunku, jak i dla pracowników biorących udział w międzynarodowych projektach naukowo-badawczych i stażach.

Często zaczyna się to zupełnie przypadkowo. W Bibliotece Politechniki Krakowskiej (BPK) szczęśliwy przypadek również zrzucił, że na początku lat 90. ubiegłego wieku zaczęto nawiązywać szersze niż wcześniej kontakty międzynarodowe. Wcześniej, do roku 1980, istniały one również, były jednak ograniczone do tzw. zaprzyjaźnionych krajów, co w przypadku Bi-

blioteki PK oznaczało NRD (kierunek wschodni nie był na Politechnice Krakowskiej szczególnie preferowany). Kolejne 10 lat to okres stagnacji, będącej rezultatem sytuacji politycznej: dla „obozu demoludów” Polska była krajem politycznie „zadzumionym”; od Zachodu skutecznie oddzielali nas też rodzimi obrońcy systemu. Sytuacja zmieniła się po 1989 roku.

W 1992 r. jeden z profesorów PK i ówczesny prorektor ds. nauki, prof. Zenon Waszczyszyn¹, zaproponował Bibliotece PK „odstąpienie” niewielkiej kwoty ze swojego grantu w ramach programu TEMPUS na realizację wyjazdu badawczo-naukowego do Wielkiej Brytanii. Instytucją przyjmującą była Politechnika w Hatfield (Hatfield Polytechnic, zmieniona później i funkcjonująca do dziś jako University of Hertfordshire). Kilkudniowy pobyt w Hatfield nie tylko pozwolił na zapoznanie się z zasadami funkcjonowania nowoczesnej biblioteki naukowej, systemów zarządzania zbiorami, usługami, informacją naukową, ale również pozwolił na nawiązanie kontaktów z osobami z różnych krajów i bibliotek; poza gospodarzami² byli to pracownicy bibliotek z Niemiec i Holandii. Te kontakty były później utrzymywane, a ich skutkiem była m.in. propozycja wystąpienia o wspólny grant w ramach programu TEMPUS. Ostatecznie BPK została w wyniku konkursu zakwalifikowana do finansowania projektu *Integration of Polish and Western Technical University Libraries in Automation of Information Tasks* (Projekt Tempus Phare 07853/94 był realizowany w latach 1994–1995). Zagranicznymi partnerami w projekcie były biblioteki, z którymi nawiązano w Hatfield kontakty: University of Hertfordshire (Hatfield – Wielka Brytania), Fachhochschule für Technik und Wirtschaft – FHTW (Berlin – Niemcy), Université Catholique de Louvain (Louvain – Belgia) oraz dziewięć polskich bibliotek uczelni technicznych³. Koordynatorem i kontraktorem projektu była BPK, co stanowiło sytuację raczej wyjątkową, w tamtych bowiem czasach koordynacja – a zwłaszcza kontraktacja (zarządzanie finansami projektu) – zazwyczaj były przyznawane partnerom zagranicznym. Projekt został zrealizowany i rozliczony pomyślnie, co było zachętą do starania się o następny grant. Jego rezultatem było przyznanie kolejnego grantu na realizację projektu *Improvement of Library Management by Establishment of Union Library Catalogue* (Projekt Tempus Phare CME 02548-

¹ Zenon Włodzimierz Waszczyszyn (ur. 12 lipca 1935 r. we Lwowie) – profesor nauk technicznych, inżynier budownictwa lądowego. Specjalista z zakresu budownictwa, mechaniki i informatyki (w tym mechanice i teorii konstrukcji oraz metodach obliczeniowych sztucznej inteligencji). Obecnie Profesor Senior Politechniki Krakowskiej.

² Nigel Macartney, ówczesny dyrektor Hatfield Polytechnic Library, później dyrektor British Library Research and Innovation Centre.

³ Informacje o projektach oraz pełna lista jednostek uczestniczących znajdują się na portalu Biblioteki Politechniki Krakowskiej, <https://www.biblos.pk.edu.pl/o-bibliotece/projekty/tempus> (dostęp: 12.08.2019).

96 był realizowany w latach 1998–1999). BPK ponownie wystąpiła w roli koordynatora i kontraktora projektu, a do współpracy obok dwóch polskich bibliotek akademickich zaproszone zostały ponownie University of Hertfordshire oraz Fachhochschule für Technik und Wirtschaft z Berlina.

Jeszcze w trakcie realizacji tego projektu został złożony wniosek na następny konkurs w ramach programu TEMPUS, co ponownie zakończyło się sukcesem. Przyznane zostały fundusze na realizację projektu *Development of Library Management as a Part of the University Total Quality Management* (Projekt Tempus Phare JEP UM 13242/98 realizowany w latach 1999–2000). Korzystając z kontaktów, jakie zostały nawiązane przy okazji realizacji poprzednich dwóch projektów TEMPUS, tym razem do współpracy zaproszono biblioteki zagraniczne, mające doświadczenie i dobre praktyki w zakresie rozwoju i zarządzania jakością w bibliotece, przede wszystkim Delft University of Technology (Holandia) oraz University College of London (Wielka Brytania), ale również biblioteki, które – podobnie jak nasza – były zainteresowane wprowadzaniem w życie nowoczesnych systemów zarządzania: Universidad de Cádiz (Hiszpania) i National Technical University of Athens (Grecja) oraz trzy polskie biblioteki akademickie.

Podsumowując, można ocenić, że lata 1992–2000 były okresem zdobywania wiedzy i przenoszenia na nasz, polski grunt niektórych rozwiązań i praktyk funkcjonujących z powodzeniem w krajach, które zarówno wtedy, jak i obecnie możemy uznać za awangardę w bibliotekarstwie. Piszę „niektórych”, bo niestety polskie realia nie zawsze pozwalały na bezpośrednią i szybką implementację takich rozwiązań, ale samą wiedzę, w jaki sposób funkcjonują biblioteki w krajach Europy Zachodniej, należy uznać za wartość dodaną, która uzmysławia, w jakim kierunku należy dążyć. Trzeba pamiętać, że lata 90. ubiegłego stulecia to dopiero początki komputeryzacji bibliotek w Polsce, tymczasem w Europie Zachodniej proces ten był już mocno zaawansowany.

Również na przełomie wieków uznano w BPK, że warto się zaangażować w działania jakiejś międzynarodowej organizacji bibliotecznej. Wybór padł na IATUL (wówczas: International Association of Technical University Libraries; obecnie: International Association of University Libraries). Pierwsze kontakty okazały się bardzo owocne i bardzo obiecujące, sama zaś formuła pracy i relacji w IATUL bardzo przyjazna. Stosunkowo szybko uznano, że organizacja dorocznej konferencji w Polsce jest bardzo dobrym pomysłem, tym bardziej że byłaby to pierwsza konferencja w Europie Centralnej i Wschodniej. Po pierwszych rozmowach z władzami IATUL (szczególnymi orędownikami tego pomysłu byli prezydenci IATUL: dr Nancy Fjällbrant ze Szwecji, prezydent w latach 1996–2000, oraz obejmujący urząd po niej Michael Breaks z Wielkiej Brytanii, prezydent IATUL w latach 2000–2004) stało się oczywiste, że jedynym miejscem, gdzie mogła się ona odbyć, był

Kraków (już na konferencji IATUL na Krecie w 1999 r. wskazywano Kraków jako potencjalnego gospodarza). Ostatecznie w 2004 r. w Krakowie odbyła się jubileuszowa 25. Konferencja IATUL, która zgromadziła ok. 200 uczestników z całego świata i która okazała się dużym sukcesem BPK, zarówno merytorycznym, jak i organizacyjnym. Była też doskonałą okazją do nawiązania nowych, wartościowych⁴ i nierzadko bardzo egzotycznych kontaktów międzynarodowych.

Rysunek 1. Plakat 25. Konferencji IATUL w Krakowie.
Projekt graficzny: Bogna Kwiatkowska-Baster⁵

W wyniku nawiązania kontaktów z wieloma osobami ze światowej branży bibliotecznej łatwiej było inicjować rozmaite wyjazdy studyjne oraz krótko- i średnioterminowe⁶ staże zawodowe w bibliotekach europejskich. Wtedy

⁴ W konferencji uczestniczył m.in. Alex Byrne z Australii, prezydent elekt IFLA na kadencję 2005–2007.

⁵ Dr inż. arch. Bogna Kwiatkowska-Baster – były wykładowca na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, autorka publikacji z zakresu historii architektury. Pasjonatka fotografii, zdobywczyni wielu wyróżnień i nagród w fotograficznych konkursach krajowych i międzynarodowych.

⁶ Jeden z nich odbył się w 2006 r. w Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen.

też zorganizowano dla pracowników BPK (grupy ok. 30 osób) kilkudniowy *study tour* po bibliotekach niemieckich⁷ i holenderskich. Wyjazd był całkowicie finansowany z zysku, jaki przyniosła konferencja IATUL 2004.

Zaowocowało to również wyjazdami w ramach programu Erasmus (tabela 1) i przyjazdami pracowników z zagranicznych bibliotek (np. z Litwy i Kolumbii), a także zagranicznych studentów bibliotekoznawstwa do Krakowa. Ci ostatni pochodzili głównie z Hiszpanii i odbywali w BPK kilkumiesięczne praktyki zawodowe. Dzięki ich obecności została m.in. zbudowana hiszpańskojęzyczna wersja strony internetowej BPK.

Tabela 1. Wyjazdy pracowników BPK w ramach programu Erasmus

Rok	Instytucja przyjmująca	Liczba osób
2008	Riga Technical University, Łotwa Tallinn University of Technology, Estonia	4
2009	Library of University of Cádiz, Hiszpania	4
2010	Vienna University of Technology Library, Austria	4
2011	European Summer School of Bibliometrics, Wiedeń, Austria	2
2012	University of Glasgow, Szkocja	2
2015	Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU) w Trondheim, Norwegia	2
2017	Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár – Biblioteka Uniwersytetu Korwina w Budapeszcie, Węgry	2
2019	University of Aveiro Library Biblioteca da Universidade de Aveiro, Portugalia	3

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie te działania wpłynęły korzystnie na wizerunek BPK, która w międzynarodowym środowisku bibliotecznym stała się bardziej rozpoznawalna. Zaowocowało to m.in. wyborem dyrektora BPK do IATUL Board⁸, a także organizacją kolejnego wydarzenia, jakim było wspólne seminarium przedstawicieli IATUL Board oraz przedstawicieli polskich akademickich bibliotek technicznych działających w ramach grupy PolBit⁹ w 2007 roku. W tym okresie skierowano też do BPK kilka propozycji współpracy w ramach międzynarodowych grantów¹⁰.

⁷ Deutsche Nationalbibliothek Frankfurt am Main, Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen, TU Delft Library.

⁸ Autor był członkiem IATUL Board przez dwie kadencje od 2007 do 2013 roku.

⁹ Grupa PolBiT zrzesza biblioteki polskich uczelni technicznych.

¹⁰ M.in. projekty: ALPHA III – Library of Babel II Universidad del Rosario, Bogota, Kolumbia, zaproszenie ze strony bibliotek skandynawskich do współpracy w ramach programu EU Small or medium-scale focused research project (STREP) – projekty ostatecznie nie uzyskały finansowania.

Warto szczególnie podkreślić, że międzynarodowa aktywność i rozpoznawalność BPK w istotny sposób wpłynęła na jej wizerunek na macierzystej uczelni. Nagle zauważono, że biblioteka to nie tylko „czytelnia i wypożyczalnia książek”, ale również miejsce, w którym realizowany jest program badawczo-rozwojowy z udziałem zagranicznych ośrodków akademickich, wymiana międzynarodowa, staże międzynarodowe. Jednocześnie pracownicy biblioteki publikują w międzynarodowych czasopismach i występują na międzynarodowych konferencjach, a uczelnia może czerpać z tego wizerunkowe korzyści. Ta sytuacja określiła miejsce biblioteki jako jednostki badawczej, a nie jedynie usługowej, na „mapie” uczelni (nawet jeżeli wcześniej formalnie – zgodnie z ustawą o bibliotekach – była jednostką naukową, nie zawsze była tak postrzegana). Biblioteka i bibliotekarze (szczególnie ci, którzy aktywnie uczestniczyli w procesie umiędzynarodowienia biblioteki) zyskali szacunek i uznanie w środowisku pracowników naukowych. To trochę niespodziewany, ale jakże istotny element wizerunkowy. Być może również ta pozytywna opinia miała wpływ na ostateczny kształt Statutu PK¹¹ uchwalonego w 2019 r., w którym bibliotekarze dyplomowani zostali włączeni do grupy nauczycieli akademickich – pracowników badawczych¹², wprowadzono również zapisy umożliwiające potencjalnym kandydatom wejście do tej grupy po spełnieniu określonych kryteriów.

Do tej pory BPK była bardziej beneficjentem kontaktów międzynarodowych. W roku 2007 uznano, że zaciągnięty swoisty „dług” należy spłacić, nawiązując kontakty z bibliotekami, które w międzynarodowym ruchu bibliotecznym, z różnych powodów, nie były zbyt aktywne. Punktem wyjścia tych działań był raport przygotowany i przedstawiony podczas posiedzenia IATUL Board w Aleksandrii w roku 2006, przedstawiający analizę powodów relatywnie małej aktywności bibliotek z Europy Centralnej i Wschodniej w pracach IATUL (Górski, 2006). W dokumencie przedstawiono podstawowe bariery wpływające na małą aktywność i uczestnictwo bibliotek z opisywanego regionu: bariera językowa, bariera finansowa, bariera odmiennych priorytetów, bariera braku kontaktów. Dokument zawierał również kilka propozycji¹³, które mogłyby zmienić istniejący stan rzeczy.

¹¹ Statut uchwalony po wejściu w życie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 22 lipca 2018 r.

¹² Obecnie są zatrudniani w grupie nauczycieli akademickich na stanowisku bibliotekarza akademickiego.

¹³ Propozycje działań to m.in. uaktywnienie sponsorów branży bibliotecznej w zakresie działań na badanym obszarze, przeprowadzenie badań, których celem byłoby określenie priorytetowych zagadnień dla bibliotek na badanym obszarze, popularyzacja programu IATUL CCC (Cross Country Co-operation) finansującego wymianę i współpracę bibliotek, a także IATUL Travel Grant, pokrywającego koszty udziału (w tym dojazdu i pobytu) bibliotekarzy z krajów rozwijających się w konferencjach IATUL.

W BPK uznano, że niektóre z propozycji zawartych w raporcie można zrealizować stosunkowo niewielkim nakładem kosztów, a być może z dużym pożytkiem na przyszłość. Pierwsze kontakty nawiązano z Biblioteką Chmielnickiego Uniwersytetu Narodowego. Na mocy zawartego aneksu do porozumienia pomiędzy Politechniką Krakowską i Chmielnickim Uniwersytetem Narodowym nawiązano współpracę w zakresie wymiany materiałów naukowych wydawanych na Politechnice Krakowskiej oraz Chmielnickim Uniwersytecie Narodowym, wypożyczeń międzybibliotecznych, wymiany doświadczeń z zakresu organizacji i zarządzania biblioteką. Ten ostatni element stał się pretekstem do zorganizowania dla kilku pracowników ukraińskiego uniwersytetu *study tour* do kilku bibliotek w Krakowie oraz Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Wszystkie koszty związane z jego organizacją pokryła BPK. Późniejsze kontakty nie okazały się jednak zbyt intensywne. Zupełnie inaczej wygląda współpraca z kolejną ukraińską biblioteką, a mianowicie Biblioteką Politechniki Lwowskiej. Zakres podpisanego w 2010 r. porozumienia obejmuje: wymianę naukowych publikacji i podręczników oraz wydawnictw publikowanych na Politechnice Krakowskiej i Uniwersytecie Narodowym Politechnika Lwowska, świadczenie usług w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych, wzajemną wymianę doświadczeń związanych z organizacją i zarządzaniem biblioteką oraz zarządzaniem i dystrybucją informacji, a także umożliwienie deponowania swoich prac naukowych pracownikom PK w Repozytorium Politechniki Lwowskiej (PL).

W ramach zadania obejmującego wymianę doświadczeń, poza wzajemnymi wizytami studyjnymi pracowników BPK i Biblioteki PL, zorganizowano cykl seminariów naukowo-dydaktycznych. Każde seminarium było poświęcone wybranemu przez Radę Naukową seminarium tematowi¹⁴.

Seminaria odbywały się od 2012 r. corocznie (z wyjątkiem 2014 r., co wynikało z sytuacji na granicy ukraińsko-rosyjskiej i rozwijającego się tam konfliktu zbrojnego), naprzemiennie w Polsce i na Ukrainie. Od II seminarium do spotkań seminaryjnych dołączyła Biblioteka Politechniki Łódzkiej. Ze strony ukraińskiej zainteresowane udziałem były również inne biblioteki (w tym jedna biblioteka białoruska), ostatecznie jednak Rada Naukowa postanowiła utrzymać dotychczasową formułę, głównie ze względu na koszty organizacyjne. Seminaria stały się punktem wyjścia zorganizowania cyklu wspólnych konferencji naukowych we Lwowie, które gromadziły licznych bibliotekarzy ukraińskich oraz rosnącą z roku na rok grupę bibliotekarzy i pracowników instytutów naukowych z Polski. Przy tej okazji nawiązywano nowe kontakty z kolejnymi bibliotekami akademickimi na Ukrainie: Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Karazina

¹⁴ Tematy seminariów to m.in.: public relations biblioteki, zarządzanie zbiorami, zarządzanie zbiorami specjalnymi, digitalizacja zasobów.

w Charkowie, Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Ogienki w Kamieńcu Podolskim, Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu we Lwowie.

Organizując najpierw seminaria, a później będąc współorganizatorem konferencji, starano się, aby poruszana tematyka była interesująca i inspirowająca dla obu stron. Mając bieżące kontakty z bibliotekami zachodnimi (choćby poprzez IATUL), mieliśmy większe możliwości przenoszenia na polski grunt sprawdzonych i dobrych rozwiązań, jednak w przypadku bibliotek wschodnioeuropejskich trzeba było uwzględniać realia i rzeczywistość (gospodarczą, polityczną, społeczną), w jakiej funkcjonowały (i nadal często funkcjonują). Ważne były też takt i kultura przekazu.

Idea współpracy z bibliotekami ukraińskimi (przede wszystkim jednak z Biblioteką Politechniki Lwowskiej), niezależnie od obopólnych korzyści, jakie z niej wynikają, jest również formą spłacenia długu zaciągniętego w latach 90., kiedy to bibliotekarze BPK poznawali bibliotekarstwo brytyjskie czy – szerzej – zachodnioeuropejskie. Inicjując tę współpracę, uznano, że zdobytą wcześniej wiedzę możemy „podać dalej”, pomagając bibliotekarzom ukraińskim w organizacji ich bibliotek zgodnie z najnowszymi trendami i filozofią ich funkcjonowania.

Fotografia 1. II Polsko-ukraińskie seminarium naukowo-dydaktyczne odbywające się na Politechnice Krakowskiej (13–15 maja 2013 r.). Dodatkową atrakcją było miejsce obrad: budynek dawnego poaustriackiego aresztu wojskowego. Kampus PK obejmuje zespół koszar Księcia Rudolfa z okresu zaboru austriackiego. Widoczne są wejścia do cel oraz spacerniak na I piętrze (ze zbiorów archiwum BPK)

Czy zatem aktywność międzynarodowa instytucji, jaką jest biblioteka akademicka, opłaca się? Zdecydowanie tak, a korzyści można próbować identyfikować i porządkować. Są to korzyści przede wszystkim: (1) wizerunkowe – zarówno w tzw. bliskim otoczeniu (macierzysta uczelnia), jak i szeroko rozumianym środowisku, w którym biblioteka funkcjonuje. Biblioteka staje się mniej anonimowa (bardziej rozpoznawalna), co za tym idzie nawiązywanie kolejnych kontaktów staje się łatwiejsze, a proponowanie współpracy czy wymiany pracowników jest bardziej swobodne, bo instytucje podejmujące takie działania wiedzą o sobie więcej. Nie bez znaczenia są korzyści dla samych pracowników biorących udział w procesie współpracy międzynarodowej: (2) podnoszenie własnych kwalifikacji, (3) świadomość słabych i mocnych stron własnej biblioteki w porównaniu z innymi, (4) nawiązywanie kontaktów skutkujących łatwiejszą współpracą, (5) nabywanie kompetencji, tzw. miękkich (choćby doskonalenie języka obcego), (6) podglądanie nowych lub odmiennych rozwiązań funkcjonalnych, logistycznych, organizacyjnych, które można zaadaptować w macierzystej jednostce lub których za wszelką cenę należy unikać. W kontekście zarządzania biblioteką zespół jest bardziej (7) świadomy celów współczesnej biblioteki naukowej, sposobów jej funkcjonowania, staje się w pewnym sensie współorganizatorem biblioteki, w której pracuje. W końcu może to mieć pozytywny wpływ na (8) samoakceptację zawodową, co, biorąc pod uwagę okoliczności, w jakich często przychodzi nam pracować, ma duże znaczenie. Koszty współpracy ponoszone przez bibliotekę (często niestety dosyć wysokie) są warte zainwestowania, z reguły bowiem zwracają się wielokrotnie, nie w dosłownym znaczeniu tego słowa, ale jako wartość dodana w zakresie podnoszenia kompetencji zawodowych, wizerunku organizacji, psychologii pracy.

Bibliografia

- Development of Library Management as a Part of the University Total Quality Management*. Projekt Tempus Phare JEP UM 13242/98 (2019, 10 października). Pozyskano 10 października 2019, BPK: <https://www.biblos.pk.edu.pl/o-bibliotece/projekty/tempus> (dostęp: 10.10.2019).
- Gałek, H. (2005). Biblioteki Niemiec i Holandii. *Nasza Politechnika*, 4.
- Górski, M.M. (2006). *Central and East European countries in the IATUL: The analysis of current state and proposals for the future*. Raport. Dokument niepublikowany. Aleksandria: IATUL.
- Górski, M.M. i Kaczmarczyk, K. (2007). Aktywizowanie bibliotek europejskich w zakresie działalności międzynarodowej. W: M. Kocójowa (red.), *Przenikanie i rozpowszechnianie idei oraz doświadczeń: Zagadnie-*

- nia międzynarodowego bibliotekoznawstwa porównawczego*. Kraków: Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ.
- Integration of Polish and Western Technical University Libraries in Automation of Information Tasks. Projekt Tempus Phare 07853/94. Pozy-skano z: <https://www.biblos.pk.edu.pl/o-bibliotece/projekty/tempus> (dostęp: 10.10.2019).
- Improvement of Library Management by Establishment of Union Library Catalogue. Projekt Tempus Phare CME 02548-96. Pozy-skano z: <https://www.biblos.pk.edu.pl/o-bibliotece/projekty/tempus> (dostęp: 10.10.2019).
- Marcinek, M. (2004). Bibliotekarze z pięciu kontynentów w Krakowie, czyli o zarządzaniu biblioteką prawie wszystko. Sprawozdanie z 25. Jubileuszowej Konferencji IATUL Library Management in Changing Environment, 30 maja–4 czerwca 2004. *Biuletyn EBIB*, 7(58). Pozy-skano z: <http://www.ebib.pl/2004/58/marcinek.php> (dostęp: 10.10.2019).

W trosce o użytkownika zagranicznego – oferta Biblioteki PL

Abstrakt

W opracowaniu przedstawiono formy i metody pracy z użytkownikiem zagranicznym, ofertę przygotowaną dla poszczególnych grup użytkowników (kraj, rodzaj studiów), oraz przygotowanie zespołu do obsługi użytkowników zagranicznych – podnoszenie kompetencji przez kształcenie i samokształcenie w tym zakresie.

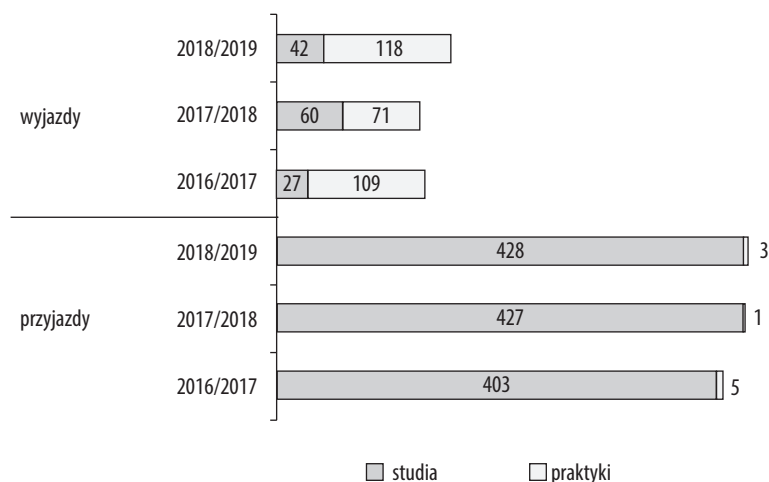
1. Obcokrajowcy na Politechnice Lubelskiej

W roku akademickim 2018/2019 w ramach międzynarodowych programów edukacyjnych Erasmus+ oraz umów o współpracy z zagranicznymi instytucjami dydaktycznymi i naukowo-badawczymi na studia i praktyki do Politechniki Lubelskiej przyjechało 431 osób (tabela 1). Studenci zagraniczni pochodzili z: Algierii, Armenii, Białorusi, Brazylii, Chin, Kazachstanu, Maroka, Tunezji, Rosji, Ukrainy, Turcji, Włoch, Hiszpanii, Portugalii, Niemiec, Grecji, Litwy, Łotwy, Francji, Słowacji i Bułgarii.

Tabela 1. Liczba studentów zagranicznych w roku akademickim 2018/2019

Erasmus+ kraje programu – studia	Erasmus+ kraje programu – praktyki	Erasmus+ kraje partnerskie – studia	Umowy z uczelniami zagranicznymi – studia	Inne programy (studia w jęz. polskim)	Ogółem
343	3	42	27	16	431

Źródło: Sprawozdanie z działalności Politechniki Lubelskiej za rok akademicki 2018/2019. Pozyskano z: http://www.pollub.pl/files/4/attachment/10295_Sprawozdanie,2018-2019.pdf, s. 56 (dostęp: 8.11.2019).

Rysunek 1. Wyjazdy i przyjazdy w latach 2016–2018

Źródło: Sprawozdanie z działalności Politechniki Lubelskiej za rok akademicki 2018/2019. Pożyczono z: http://www.pollub.pl/files/4/attachment/10295_Sprawozdanie,2018-2019.pdf, s. 57 (dostęp: 8.11.2019).

2. Polityka biblioteki w procesie umiędzynarodowienia uczelni

Biblioteka, realizując swoją misję, włącza się w proces umiędzynarodowienia Uczelni. Zwiększająca się corocznie liczba przyjętych na studia studentów zagranicznych podwyższa automatycznie liczbę naszych czytelników. Wymaga to przygotowania zarówno w zakresie uzupełniania zawartości księgozbioru i zwiększania zasobów w języku angielskim, jak i odpowiednich warunków oraz kadry. Od nowo przyjmowanych pracowników wymaga się znajomości języka angielskiego. Obcokrajowcy obsługiwani są w zasadzie przez pracowników ze wszystkich oddziałów, w zależności od tego, czego potrzebują i kto aktualnie pełni dyżur. Większość pracowników posługuje się językiem angielskim, chociaż w różnym stopniu. Niektórzy potrafią także porozumieć się w języku francuskim, rosyjskim, włoskim oraz hiszpańskim. W celu poprawy kompetencji językowych zorganizowane zostały lekcje języka angielskiego prowadzone przez lektora ze Studium Języków Obcych Politechniki Lubelskiej, które odbywają się w godzinach pracy i są finansowane przez uczelnię. Prowadzone są również indywidualne konsultacje językowe przez pracowników biblioteki – absolwentki Filologii Angielskiej oraz Lingwistyki Stosowanej. Zarówno zajęcia z lektorem, jak i konsultacje nie są obowiązkowe, ale cieszą się dużym zainteresowaniem i korzysta z nich ponad połowa pracowników.

Kolejnym krokiem wspomagającym obsługę obcokrajowców w Bibliotece PL jest przystosowanie infrastruktury. Anglojęzyczne „drogowskazy” – oznaczenia wybranych pomieszczeń, tablice, karty informacyjne, rozstawione roll-upy zdecydowanie pomagają cudzoziemcom poruszać się w bibliotece.

Przygotowywane i na bieżąco aktualizowane są także materiały informacyjne i promocyjne w języku angielskim (ulotki, plakaty, zakładki do książek, informatory), ogłoszenia w wersji papierowej oraz elektronicznej, np. ogłoszenia dotyczące zmiany godzin pracy. Prowadzone są dwujęzyczne profile na portalach społecznościowych (Facebook, Instagram), mające stanowić dodatkowy kanał informacyjny oraz zachęcać również zagranicznych użytkowników do korzystania z usług biblioteki.

Biblioteka PL ma również angielską wersję strony internetowej oraz katalogu bibliotecznego. Multiwyszukiwarka dostępna na stronie oferuje interfejs w 32 językach. Anglojęzyczna witryna biblioteki nie jest dokładnym odzwierciedleniem strony polskiej. Prezentuje ona wybrane treści istotne dla studentów zagranicznych.

Warto podkreślić, że kadra Biblioteki PL chętnie bierze udział w różnego typu szkoleniach, konferencjach, wyjazdach Erasmus+, mających na celu poszerzenie wiedzy związanej z obsługą cudzoziemców. Doświadczenia zdobyte w czasie praktyk zagranicznych Erasmus+ w takich krajach jak Włochy, Hiszpania, Portugalia, Austria, Dania, Litwa, Estonia, Bułgaria, Rosja i Kambodża pomagają pracownikom poszerzać własne horyzonty, udoskonalać poziom usług bibliotecznych i dostosowywać go do zmieniających się potrzeb.

W Bibliotece PL powołany został także specjalny zespół do spraw kontaktów międzynarodowych, odpowiedzialny za koordynację wszystkich działań związanych z obsługą cudzoziemców oraz współpracę z Biurem Kształcenia Międzynarodowego. Powołani zostali do niego pracownicy z różnych oddziałów biblioteki.

3. Obsługa czytelników – obcokrajowców

Biblioteka PL zapewnia obcokrajowcom dostęp do książek, czasopism i baz danych, gdzie mogą znaleźć materiały w językach obcych, głównie w języku angielskim. Znaczna część zasobów w językach obcych udostępniana jest w wersji elektronicznej za pośrednictwem baz danych. Zaczynamy także rozwijać zbiory literatury beletrystycznej w języku angielskim. Dodatkowo, w ramach akcji „Polish authors in English”, Biblioteka PL oferuje użytkownikom anglojęzycznym dostęp do polskiej beletrystyki, tłumaczonej na język angielski.

W wypożyczalni znajduje się Help Desk, miejsce dyżuru bibliotekarza, gotowego na udzielanie informacji nie tylko o bibliotece i zbiorach, ale również dotyczących innych problemów – także tych bardzo przyziemnych, gdzie można w Lublinie tanio zjeść, zrobić zakupy czy spędzić czas. Promujemy też akcję „Book a Librarian” – w każdy piątek między godz. 9.00 i 11.00 studenci zagraniczni mogą być obsłużeni w pierwszej kolejności i liczyć na indywidualną pomoc bibliotekarza w szerszym zakresie – przygotowania literatury do zajęć, zlokalizowania trudno dostępnych materiałów itp.

Biblioteka bierze udział w spotkaniach powitalnych „Welcome Meetings” dla studentów Erasmus+, podczas których prezentowana jest oferta Biblioteki PL. Formuła tych spotkań nie pozwala na szersze przedstawienie naszej oferty, stąd dla nowo przybyłych studentów organizowane są szkolenia odpowiadające szkoleniom z przysposobienia bibliotecznego dla naszych studentów. Modyfikujemy program w zależności od potrzeb, profilując go zgodnie z poziomem zaawansowania studentów (rodzaj studiów, czas pobytu na uczelni itd.)

Od 2016 r. Biblioteka PL ściśle współpracuje z Biurem Kształcenia Międzynarodowego przy organizowaniu tygodni międzynarodowych Staff Weeks dla pracowników różnych jednostek z uczelni partnerskich w programie Erasmus+, z krajów programu i z krajów partnerskich. Corocznie BKM organizuje dwa takie spotkania i uczestniczy w nich w sumie około 100 gości. W programie każdego ze Staff Weeks znajduje się prezentacja Biblioteki.

W dniach 1–5 kwietnia 2019 r. Biblioteka PL wraz z Biurem Kształcenia Międzynarodowego zorganizowała pierwszy International Staff Training Week for Librarians w ramach programu Erasmus+. Wzięli w nim udział bibliotekarze, głównie dyrektorzy bibliotek uczelni wyższych z Maroka, Algierii, Tunezji, Rosji, Kambodży, Hondurasu, Indonezji, Hiszpanii i Francji. W trakcie prezentacji goście mieli okazję zapoznać się z działalnością Politechniki Lubelskiej oraz z funkcjonowaniem Biblioteki PL. Zadbane, aby spotkanie miało charakter wymiany doświadczeń – również goście mieli okazję zaprezentować swoje biblioteki. W panelu wystąpiła także studentka Politechniki Lubelskiej z Tunezji, która opowiedziała o swoim doświadczeniu związanym z wymianą Erasmus+. Goście odwiedzili też inne biblioteki naukowe z Lublina – Bibliotekę Główną Uniwersytetu Przyrodniczego oraz Bibliotekę Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Mieli również możliwość poznania naszego miasta i jego zabytków. Było to pierwsze w Lublinie spotkanie Staff Week poświęcone bibliotekom.

Biblioteka chętnie przyjmuje goszczących na uczelni obcokrajowców. Pojawiają się przy okazji wizyt w innych jednostkach uczelni – są to profesorowie wizytujący, pracownicy naukowcy prowadzący wspólne badania

z naszymi naukowcami. Ciekawym doświadczeniem była wizyta Pascala Calarco, dyrektora Leddy Library z Windsor University w Kanadzie, który przybył do Lublina z kanadyjską delegacją organizacji Windsor Essex Economic Development Corporation i wyraził zainteresowanie odwiedzeniem Biblioteki Politechniki Lubelskiej. Spotkanie to było dobrą okazją do wymiany doświadczeń.

4. Działania na rzecz studentów zagranicznych

Podjęmowane są także dodatkowe działania Biblioteki PL na rzecz studentów zagranicznych.

W ubiegłym roku akademickim Biblioteka PL była organizatorem seminarium POLBIT pt. „Użytkownik zagraniczny w bibliotece”, w czasie którego omawiana była oferta polskich bibliotek akademickich skierowana do studentów zagranicznych. W ramach seminarium zorganizowany został panel ze studentami zagranicznymi, w czasie którego studenci mieli okazję do podzielenia się swoimi spostrzeżeniami i oczekiwaniami związanymi z korzystaniem z biblioteki akademickiej.

Biblioteka PL organizowała również wydarzenia skierowane do studentów zagranicznych, takie jak np. English Conversation Group (spotkanie dyskusyjne dla studentów polskich i zagranicznych) oraz turnieje gier planszowych, na które zapraszani są obcokrajowcy. Przestrzeń Biblioteki PL została również udostępniona do wystawy zdjęć studentów Erasmus+ „Smile Book” przygotowanej przez studentów i Biuro Kształcenia Międzynarodowego.

W czytelni Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej dostępna jest także literatura anglojęzyczna oraz literatura polska w języku angielskim w ramach akcji „Polish authors in English”.

Dodatkowo Biblioteka PL zachęca obcokrajowców do udziału w inicjatywie bookcrossing. Miejsca do wymiany książek znajdują się w Wypożyczalni oraz w Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej.

5. Oferta biblioteki dla studiów regularnych w języku angielskim

Politechnika Lubelska kształci studentów zagranicznych również w systemie studiów dziennych. W roku akademickim 2019/20 były to dwie grupy studentów z Syrii, Jordanii i Pakistanu na kierunku Elektrotechnika II stopnia prowadzonym w języku angielskim. Biblioteka realizuje program, będący połączeniem Przystosowania Bibliotecznego (I rok studiów I stopnia) i Informacji Naukowej (II rok studiów II stopnia). Przedmiot Information

Literacy, w wymiarze 2 godzin jednorazowo, bez punktów ECTS, realizowany jest na pierwszym roku Elektrotechniki II stopnia i obejmuje: obsługę katalogu bibliotecznego, korzystanie z drukowanych i elektronicznych zasobów Biblioteki PL, metody wyszukiwania literatury, metody zarządzania informacją naukową (programy do zarządzania literaturą), metody weryfikacji i selekcji wyszukiwanej literatury, zastosowanie zasobów zgodnie z prawem autorskim, zasady tworzenia bibliografii załącznikowej i wykorzystywania menedżera bibliografii oraz źródła informacji normalizacyjnej i patentowej.

W ubiegłym roku zrealizowano przedmiot „Ethics in didactics and research”, w wymiarze 15 godzin, na międzynarodowych studiach doktoranckich na kierunku Mechanika, prowadzonych jako projekt POWR.03.02.00-IP.08-00-DOK/16. Wykłady prowadzili pracownicy biblioteki i obejmowały one takie zagadnienia jak: zasoby naukowe Biblioteki PL (katalogi, bazy, biblioteki, repozytoria, serwisy, portale, narzędzia i strategie wyszukiwania, selekcja i wyszukiwanie dokumentów), zarządzanie bibliografią przy pomocy menedżera EndNote, publikowanie, deponowanie publikacji w Bibliotece Cyfrowej PL, upowszechnianie publikacji, publikowanie zgodnie z zasadami COPE, prawo autorskie, antyplagiaryzm, edytorstwo, typografia, podniesienie cytowalności prac naukowych.

6. Praktyki studenckie

Biblioteka PL przyjmuje również studentów zagranicznych na praktyki zawodowe. W tym roku praktykę taką odbył student 3. roku zarządzania z Bucharest University of Economic Studies w Rumunii. Program praktyki, rozpisany na 2 miesiące, obejmował zadania realizowane jednocześnie w różnych oddziałach bibliecznych. Praktyki rozpoczęły się prezentacją studenta na temat kraju, uczelni, osobistych zainteresowań i doświadczeń związanych z korzystaniem z biblioteki szkolnej i uczelnianej. W czasie pracy w oddziale Obsługi Użytkowników praktykant miał okazję wspierać polskich i zagranicznych studentów na stanowisku Help Desk, gdzie był odpowiedzialny za wypożyczanie książek, realizowanie zamówień, udzielanie informacji o zasadach korzystania z katalogu oraz źródeł drukowanych i elektronicznych. Pomagał również innym studentom w drukowaniu i skanowaniu dokumentów. W ramach pracy w oddziale Obsługi Użytkowników student zapoznał się także z funkcjonowaniem i zasobami czterech bibliotek wydziałowych, gdzie pomagał w bieżącej obsłudze użytkowników. W Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej praktykant został zapoznany z zasobami Biblioteki PL (strona internetowa, bazy danych, serwisy). Obsługiwał także studentów w Czytelni Studenckiej (wypożyczanie książek, drukowanie, informacja o zasobach drukowanych i elektronicznych). Ponadto brał udział w prowa-

dzeniu profilu bibliotecznego w mediach społecznościowych (Facebook, Instagram). Nauczył się również korzystać z programu Canva do tworzenia materiałów graficznych, w którym przygotował ulotki i plakaty promocyjne. Organizował spotkania dyskusyjne „English Conversation Group” dla studentów oraz pracowników biblioteki (przygotował oraz prowadził zajęcia, zaprojektował materiały promocyjne w programie Canva – ulotki i plakaty). W Wydawnictwie Biblioteki PL poznał zbiory i funkcjonowanie Biblioteki Cyfrowej, zasady publikowania w Wydawnictwie PL oraz obsługę elektronicznej platformy czasopism. Miał także okazję zapoznać się z pracą i zakresem obowiązków oddziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów (zbiory drukowane i elektroniczne, książki i czasopisma), jak również z zadaniami oddziału Informatyzacji (wsparcie informatyczne biblioteki, ogólne zasady funkcjonowania Bazy Publikacji Biblioteki PL, system biblieczny Virtua, zasady realizowania przetargów na zamówienia sprzętu elektronicznego). Dodatkowo wizytował i zapoznał się z funkcjonowaniem wybranych bibliotek w Lublinie – Centrum Brytyjskiego UMCS współpracującego z British Council, biblioteki i centrum kultury amerykańskiej „American Corner” oraz Publicznej Biblioteki Multimedialnej „Biblio”. Praktyki studenta Erasmus były ocenione bardzo pozytywnie przez cały zespół pracowników. Student wykazywał się dużą aktywnością i zaangażowaniem. Zamierzoną korzyścią i efektem praktyk było także rozwinięcie umiejętności językowych pracowników Biblioteki PL.

Zakończenie

Dostosowywanie oferty Biblioteki PL do potrzeb studentów zagranicznych jest procesem dynamicznym, wymagającym nieustannego rozwoju i modyfikacji. Dlatego pracownicy Biblioteki PL starają się na bieżąco dostrzegać oczekiwania rosnącej corocznie liczby studentów zagranicznych. W celu szczegółowej oceny i analizy potrzeb studentów, oprócz przeprowadzanych rozmów i obserwacji, organizowane są okresowe ankiety. Pomagają one badać oczekiwania użytkowników i dostarczają cennych informacji na temat mocnych stron oraz elementów, które wymagają poprawy. Wyciągnięte z nich wnioski podkreślają pozytywny odbiór oferty BPL, jak również sygnalizują potrzebę udoskonalenia wybranych elementów. Planowane jest opracowanie nowych materiałów szkoleniowych, np. prezentacji z przysposobienia bibliotecznego w języku angielskim, rozwój strony internetowej, wprowadzenie komputerów z angielskim oprogramowaniem, tłumaczenie materiałów informacyjnych i promocyjnych w innych językach niż angielski, organizacja spotkań dla studentów, zachęcenie obcokrajowców do włączenia się w prace biblioteki.

Bibliografia

- Artymiuk-Broda, P. (2019). International Staff Training Week w Bibliotece Politechniki Lubelskiej. *Biuletyn Informacyjny Politechniki Lubelskiej*, 1(44).
- Caban, J. (2019). Seminarium PolBit „Użytkownik zagraniczny w bibliotece (Lublin, 25–26 października 2018 r.). *Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media*, 2(33), 109–113.
- Handzel, C. (2019). Współpraca jednostek uczelni a proces umiędzynarodowienia na przykładzie Biblioteki i Biura Kształcenia Międzynarodowego Politechniki Lubelskiej. *Biuletyn EBIB*, 184, 1–9.
- Matyjaszczyk, A. i Furmaniak, Sz. (2019). Obcokrajowcy w Bibliotece Politechniki Lubelskiej – ewolucja oferty. *Biuletyn EBIB*, 184, 1–10.
- Sprawozdanie z działalności Politechniki Lubelskiej za rok akademicki 2018/2019. Pozyskano z: http://www.pollub.pl/files/4/attachment/10295_Sprawozdanie,2018-2019.pdf (dostęp: 8.11.2019).

Rola biblioteki w obsłudze studentów obcojęzycznych

Abstrakt

Celem opracowania jest przedstawienie roli biblioteki w obsłudze studentów obcojęzycznych, zarówno przez realizację podstawowych usług bibliotecznych, jak i dydaktykę oraz informację naukową, w tym edukację informacyjną w zakresie obsługi elektronicznych baz danych. W tekście omówiono dostosowanie podstawowych usług bibliotecznych do potrzeb użytkowników niepolskojęzycznych, prowadzenie zajęć dydaktycznych oraz udział pracowników biblioteki w procedurach akredytacyjnych macierzystej uczelni. Artykuł przygotowano na podstawie polskiej i zagranicznej literatury dotyczącej bibliotek akademickich oraz doświadczeń Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Wstęp

Literatura na temat obsługi studentów zagranicznych w bibliotekach akademickich jest podtypem literatury dotyczącej internacjonalizacji bibliotek akademickich, co z kolei może być traktowane jako aspekt umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego (Click, Wiley i Houlihan, 2017). Wśród publikacji dotyczących kompetencji informacyjnych tej grupy, jako dominującą tematykę już kilka lat temu można było wskazać: zasoby biblioteczne i pozabiblioteczne, instrukcje biblioteczne, problemy językowe i trudności przy prowadzeniu badań doświadczane przez studentów obcojęzycznych (Houlihan, Wiley i Click, 2017). Zajęcia dydaktyczne, podobnie jak informacja naukowa, są elementem kształtowania niezbędnych kompetencji informacyjnych (ang. *information literacy*) czy – dokładniej – kompetencji informacyjnych w szkole wyższej (ang. *academic information literacy*). Literatura na ten temat jest bardzo bogata, a jednocześnie dobrze rozpoznana w postaci rzetelnych przeglądów, również w języku polskim (Rozkosz, 2017). Akademi-cka edukacja informacyjna jest rozpatrywana także pod kątem interesu-

jących, nowatorskich rozwiązań, w tym zastosowania w niej koncepcji progowych (ang. *threshold concepts*), czyli specyficznych dla każdej dyscypliny naukowej modeli, pojęć, postaw, zagadnień itp., niezbędnych dla rozpoznania rzeczywistego postępu w nauce (Cisek, 2018). W dobie postępującej internacjonalizacji w praktyce polskich bibliotek naukowych zauważono, że odwiedziny zagranicznych studentów są zjawiskiem poprawiającym wizerunek biblioteki na uczelni, zwłaszcza wśród ich polskich kolegów (Sójkowska, 2019). W artykule szczegółowo przeanalizowano rolę Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (zwaną dalej odpowiednio Biblioteką i Uczelnią) w obsłudze studentów obcojęzycznych.

Studenci zagraniczni i obcojęzyczni a biblioteka akademicka i jej zadania

Analizując trendy współczesnej nauki, można na nowo definiować zadania bibliotek akademickich, wychodząc poza ich standardowe działania (Matterska, 2016). W nowym Prawie o szkolnictwie wyższym, powszechnie zwanym Ustawą 2.0 (lub Konstytucją dla nauki), biblioteki wspomniane są tylko pośrednio, kiedy potwierdzono, iż na mocy Ustawy „w uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi Biblioteka” (art. 49, ust. 2), oraz w paragrafie wymieniającym zadania uczelni, mówiącym o tym, iż należy do nich „upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych” (art. 11, ust. 1, pkt. 9) (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce). Ogromne znaczenie dla bibliotek akademickich mają strategia oraz polityka macierzystej uczelni, w tym polityka dotycząca umiędzynarodowienia (lub inaczej internacjonalizacji). W kontekście kierowania oferty studiów do kandydatów zagranicznych zauważono, iż władze uczelni wyższej powinny pilnować stałego doskonalenia swoich wewnętrznych systemów jakości kształcenia oraz rozwijania kultury jakości jako czynników decydujących o marce uczelni i gwarantujących wysoki poziom nauczania (Wróczyńska, 2013). Troska o jakość powinna oczywiście dotyczyć również biblioteki.

Internacjonalizacja, która na początku XXI wieku należy do kluczowych wyzwań strategicznych polskiego szkolnictwa wyższego, wymaga podejmowania działań w zakresie umiędzynarodowienia dydaktyki i stosowania skutecznego marketingu, aby niwelować dystans wobec uczelni zachodnioeuropejskich (Domański, 2017). Motywy podejmowania takich działań mają charakter ekonomiczny, społeczno-kulturowy i polityczny, a ich efektem jest pozytywny wpływ na rozwój uczelni, przez podnoszenie jakości kształcenia i stymulowanie innowacyjności (Grzesiuk, 2018). Pomimo

podejmowania dotychczasowych wysiłków na rzecz umiędzynarodowienia szkół wyższych brak jest powszechnej świadomości znaczenia tego procesu, istnieje natomiast dysonans pomiędzy autonomicznymi działaniami poszczególnych uczelni a brakiem zachęt ze strony władzy centralnej (Popowska, 2016). Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego od samego początku wdrażania efektów reformy kładło nacisk na umiędzynarodowienie polskiej nauki, a więc też umiędzynarodowienie studiów (Gumułka, 2018). Przez stosowanie zarządzania strategicznego uczelnia wyższa może osiągnąć liczne korzyści, ułatwiające aktualizację celów i misji, jak również planowanie działania, doskonalenie procesu decyzyjnego czy zmniejszanie formalizmu i biurokratycznej rutyny, przy jednoczesnym ograniczaniu wpływu grup interesów (Olesiński, 2017).

Zagraniczni kandydaci na studia powinni dysponować określoną wiedzą socjokulturową i kompetencjami oraz umiejętnościami przydatnymi tak w studiowaniu, jak i komunikowaniu się z członkami społeczności akademickiej. Ważne jest więc, by na uczelniach przeprowadzono kursy przygotowujące cudzoziemców do podejmowania nauki w Polsce (Zarzycka, 2017). Polskie biblioteki akademickie, obok szkoleń dotyczących funkcjonowania jednostki oraz jej zasobów, potrafią także zaoferować pomoc w codziennym życiu, dostarczając informacji o korzystaniu z komunikacji miejskiej, wypożyczalni rowerów, lokalizacji interesujących punktów miasta (Matyjaszczyk i Furmaniak, 2019). Biblioteki uczelniane powinny mieć na uwadze także uwzględnianie idei wielokulturowości. Inspiratorami w procesie budowania wielokulturowych agend mogą i powinni być bibliotekarze, zwłaszcza ci, którzy biorą udział w zagranicznych szkoleniach (Błach, 2017), ponieważ przenoszą zdobyte doświadczenia na rozwój usług i mają tym samym pozytywny wpływ na zadowolenie studentów (Handzel, 2019). Nawet pozorny brak bariery językowej (kiedy cudzoziemiec włada miejscowym językiem), przy istnieniu dużych różnic kulturowych, może prowadzić do trudności w kontakcie (Ibraheem, Devine i Scott, 2018). Takie inicjatywy jak np. dni otwarte dla studentów zagranicznych mogą mieć znaczący wpływ na zbudowanie pozytywnej relacji (zwłaszcza na pierwszym roku studiów) z biblioteką, która w ich świadomości staje się przyjaznym i atrakcyjnym miejscem na kampusie uczelni (Sheu i Panchyshyn, 2017).

Umiędzynarodowienie studiów na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu

Osoby zainteresowane studiowaniem na kierunkach (inaczej: programach) anglojęzycznych mają możliwość wybierania z szerokiej oferty kierunków ekonomicznych i biznesowych, skierowanej do kandydatów na wszystkich

stopniach kształcenia – licencjackich, magisterskich, doktoranckich i podyplomowych. Obok tego Uczelnia oferuje także kurs przygotowawczy dla obcokrajowców, podnoszący poziom ich znajomości angielskiego jako języka wykładowego. W roku akademickim 2019/2020 na ofertę Uczelni składały się następujące programy (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, 2019d):

- Bachelor Studies in Finance,
- Bachelor in Business Informatics,
- Bachelor Studies in International Business,
- Bachelor of Business Management,
- Master Studies in Finance (dostępne także jako studia niestacjonarne),
- Master Studies in International Business,
- Master of Business Management (dostępne także jako studia niestacjonarne),
- Executive MBA Program (dostępne wyłącznie jako studia niestacjonarne),
- European Doctoral Program in Economics, Management and Finance.

Obok cudzoziemców będących studentami Uczelni na kampusie zazwyczaj przebywa pewna liczba gości z zagranicy, przyjeżdżających w ramach powszechnie znanego i popularnego programu Erasmus (dotyczy to zarówno studentów, jak i doktorantów oraz pracowników uczelni). W tabeli 1 przedstawiono zmiany w liczbie studentów z zagranicy (tzn. cudzoziemców). Uwzględniono w niej liczbę osób na pełnym cyklu kształcenia (czyli bez programu Erasmus). Dane pochodzą ze sprawozdań S-10 (GUS, 2018) i zostały udostępnione przez uczelniane Biuro Analiz i Sprawozdawczości. Warto zauważyć, że jakkolwiek następuje stopniowy spadek studiujących ogółem (częściowo związany z zasadami finansowania uczelni wyższych, a częściowo ze zmianami na dolnośląskim rynku edukacyjnym), to liczbę studentów zagranicznych cechuje powolny, ale nieustanny wzrost.

Duża liczba kierunków (programów) studiów w języku angielskim, wymienianych wcześniej, nie oznacza, że ich studenci są w całości lub w większości obcokrajowcami. Zdecydowaną większość uczestników tych programów stanowią Polacy. Tabela 2 prezentuje rosnący stosunek cudzoziemców do Polaków na studiach obcojęzycznych. Przy wykazanym wyżej postępującym spadku ogólnej liczby studentów ich wciąż wyraźna obecność w programach anglojęzycznych może świadczyć o popularności tego typu studiów. Jak można zaobserwować, rośnie zainteresowanie tymi programami wśród cudzoziemców. Dane w tabelach 2 i 3 pochodzą z ankiet przygotowywanych na potrzeby popularnych i ważnych rankingów uczelni wyższych, publikowanych przez „Perspektywy” (Perspektywy, 2019). Przedstawione w tabeli 2 informacje uwzględniają także studentów jednego z bardziej prestiżowych kierunków oferowanych na Uczelni, czyli studiów na programie Executive MBA.

Rola biblioteki w obsłudze studentów obcojęzycznych

Tabela 1. Liczba studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, z podziałem na Polaków i obcokrajowców, w latach 2010–2019

Rok akademicki	Polacy	Cudzoziemcy	Razem
2018/2019	10883	471	11354
2017/2018	11155	449	11604
2016/2017	11884	441	12325
2015/2016	11838	369	12207
2014/2015	12287	331	12618
2013/2014	13554	247	13801
2012/2013	14596	174	14770
2011/2012	15995	138	16133
2010/2011	16572	152	16724

Źródło: Biuro Analiz i Sprawozdawczości – Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

Tabela 2. Liczba studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, na studiach obcojęzycznych, w latach 2014–2019

Rok akademicki	Polacy	Cudzoziemcy	Razem
2018/2019	626	146	772
2017/2018	616	139	755
2016/2017	689	132	821
2015/2016	615	102	717
2014/2015	813	82	895

Źródło: Biuro Analiz i Sprawozdawczości – Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

Tabela 3. Studenci z zagranicy (cudzoziemcy) na programach Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, w latach 2014–2019

Rok akademicki	Programy polskojęzyczne	Programy anglojęzyczne	Razem
2018/2019	325	146	471
2017/2018	310	139	449
2016/2017	309	132	441
2015/2016	267	102	369
2014/2015	249	82	331

Źródło: Biuro Analiz i Sprawozdawczości – Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

Wielu obcokrajowców wybiera studia w języku polskim. Podział studentów zagranicznych na kierunki polsko- i anglojęzyczne prezentuje tabela 3. Jako uzupełnienie warto przytoczyć również fakt, że najliczniejszymi grupami narodowościowymi obcokrajowców są: Ukraińcy, Białorusini, Rosjanie,

Turcy, Hindusi, Chińczycy i Kazachowie. Pokazuje to popularność Uczelni wśród wschodnich sąsiadów Polski. Z doświadczeń Biblioteki wynika, że większość osób pochodzących z krajów Europy Zachodniej to goście w ramach wspomnianych wyżej programów Erasmus, a nie studenci w pełnym toku studiów.

Zajęcia dydaktyczne prowadzone przez pracowników Biblioteki

Zajęcia dydaktyczne, prowadzone przez pracowników Biblioteki, są stałym elementem programów studiów na macierzystej Uczelni. W niniejszym opracowaniu nie omawia się zajęć prowadzonych przez bibliotekarzy biblioteki filii Uniwersytetu Ekonomicznego w Jeleniej Górze, gdyż brak w ofercie filii programów anglojęzycznych. Od kiedy w ofercie Uczelni znalazły się kierunki prowadzone w języku angielskim, pojawiła się także potrzeba prowadzenia zajęć w tym języku przez bibliotekarzy. Spowodowane było to faktem, iż użytkownik niepolskojęzyczny, tudzież zobowiązany do studiowania i pisania prac na podstawie literatury niepolskojęzycznej, ma często inne potrzeby i oczekiwania niż użytkownicy rodzimi. Pracownicy Biblioteki prowadzą zajęcia dydaktyczne z przedmiotów System Informacji Bibliotecznej oraz Library Information System w języku angielskim. Dla wygody studentów, ale też łatwości późniejszego dokumentowania przeprowadzonych zajęć, grafik jest zamieszczany na odpowiedniej podstronie witryny internetowej Biblioteki (Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2019). Jest tam również opisany obowiązkowy dla uczestników zajęć kurs e-learningowy, który stanowi integralną część zajęć dydaktycznych prowadzonych przez bibliotekarzy.

Kurs e-learningowy istnieje w dwóch równoległych wersjach: polsko- i anglojęzycznej (są to dwa osobne kursy z opcją zmiany wyświetlanej wersji językowej) (ePortal Uczelniana Platforma Edukacyjna, 2019). Szkolenie w obu wersjach składa się z trzech modułów dotyczących ogólnych informacji o Bibliotece, zasad zapisu i obsługi katalogu elektronicznego oraz zasad korzystania z wolnego dostępu do półek bibliotecznych. Do każdego z modułów załączona jest prezentacja oraz powiązany z nią krótki test. Aby zaliczyć cały kurs, należy z każdego testu zdobyć co najmniej 80 procent. Studenci mają prawo do trzech podejść do każdego testu, jednak po porażce muszą odczekać tydzień. Jakkolwiek kurs e-learningowy jest ważnym elementem procesu dydaktycznego realizowanego przez bibliotekarzy, to niewątpliwie najważniejsze i najciekawsze dla studentów są zajęcia w laboratoriach komputerowych. Obok praktycznych informacji dotyczących strony Biblioteki, katalogu i narzędzi poszukiwania literatury naukowej ważnym elementem zajęć jest instruktaż w zakresie podstawowej obsługi

subskrybowanych baz danych, w szczególności ekonomicznych i finansowych, mających być podstawowym narzędziem pisania wartościowych prac dyplomowych.

W semestrze zimowym roku akademickiego 2019/2020 zajęcia z Systemu Informacji Bibliotecznej zostały przewidziane ogółem dla 40 grup administracyjnych polskojęzycznych na studiach stacjonarnych oraz dla 27 grup niestacjonarnych. Przeprowadzane były w wymiarze sześciu godzin akademickich i odbywały się w formie dwóch dwugodzinnych spotkań w laboratoriach komputerowych, a dwie pozostałe godziny studenci zaliczali, realizując kurs e-learningowy. W Bibliotece są dwie sale komputerowe (dla szesnastu studentów oraz prowadzącego), w których mogą odbywać się zajęcia dla pełnych grup administracyjnych. Spotkania są prowadzone symultanicznie przez dwóch bibliotekarzy dla obu części grupy podzielonej na pół. Zajęcia anglojęzyczne są analogiczne do tych dla studentów polskojęzycznych, w takim samym wymiarze godzinowym oraz z podobnymi wymaganiami co do zaliczenia przedmiotu. Prowadzący zajęcia w języku angielskim zwraca jednak większą uwagę na takie narzędzia jak bazy bibliograficzne oraz bazy kolekcji czasopism i książek elektronicznych (Springer, Science Direct, EBSCO, Emerald, Wiley i podobne), może również z większą swobodą prezentować zasoby (jak bazy danych ekonomicznych i finansowych), które są dostępne wyłącznie w wersji anglojęzycznej.

Informacja naukowa w Bibliotece – kontakt indywidualny

Obok pozostałych usług bibliotecznych (w tym udostępniania i wypożyczenia zbiorów, które również są świadczone w formie dostosowanej do czytelników niepolskojęzycznych) rodzaje działalności informacyjnej Biblioteki można podzielić na trzy grupy: podstawowe usługi informacyjne (oznaczenia budynku i zbiorów, strona internetowa, katalog biblioteczny, informacje przekazywane ustnie), informacja naukowa (świadczona za pomocą elektronicznego formularza, jak również spotkań twarzą w twarz) oraz przeznaczone na indywidualne potrzeby szkolenia z obsługi baz danych i narzędzi wyszukiwawczych (także prowadzone gościnnie w ramach zajęć laboratoryjnych z innych przedmiotów). Strona internetowa Biblioteki ma kompletne, równoległe odpowiedniki w języku angielskim i rosyjskim (co z racji wyżej wspomianej dużej liczby studentów z Europy Wschodniej jest dużym atutem). Swoje odpowiedniki mają również formularze elektroniczne oraz elektroniczny katalog zbiorów (katalog Integro). Działania służące umiędzynarodowieniu funkcjonowania Biblioteki są prowadzone w różnej skali przez wszystkich bibliotekarzy, wedle planów i decyzji podejmowanych przez dyrekcję i kolegium kierowników. Niektóre biblioteki

powołują zespoły zadaniowe, mające na celu koordynowanie działań służących umiędzynarodowieniu, jak np. czyni to Zespół ds. Międzynarodowej Współpracy Akademickiej w Bibliotece Politechniki Gdańskiej (Szybowska, 2019). Jest to ciekawa inicjatywa, którą również być może w przyszłości wykorzysta Biblioteka.

Tabela 4. Liczba zapytań dotyczących wyszukiwania literatury

Rok	Liczba zapytań dotyczących wyszukiwania literatury (ogółem)	Liczba zapytań dotyczących wyszukiwania literatury w języku obcym, w tym zapytania od obcokrajowców
2019 (do 15.10.2019)	512	34
2018	674	37
2017	921	34
2016	919	30
2015	865	24
2014	603	9
2013	354	4
2012	187	2
2011	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Oddziału Informacji Naukowej (stan na 15.10.2019).

Popularną i efektywną formą świadczenia informacji naukowej jest realizacja zapytań kierowanych przez studentów za pomocą formularzy dostępnych na stronie internetowej Biblioteki (lub bezpośrednio na adres mailowy Ośrodka Informacji Naukowej) (Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2019a; 2019b; 2019d). Kwerendy dotyczące przeglądu źródeł w języku angielskim przedstawione na tle ogólnej liczby zapytań prezentuje tabela 4. Wielu czytelników zainteresowanych informacją naukową chętniej korzysta z tego typu pomocy, przychodząc osobiście do obsługiwanej przez Oddział Informacji Naukowej czytelnicy. Większość studentów kierunków anglojęzycznych koresponduje w języku polskim, co sprawia, iż często pytają o literaturę i źródła, nie precyzując, że interesuje ich literatura niepolskojęzyczna, zaś zawężania listy tytułów dokonują samemu. Zapytania najczęściej wysyłają osoby piszące prace dyplomowe, choć studenci są zachęceni do kontaktu również w przypadku pisania prac zaliczeniowych oraz projektów. Wzrost odwiedzin w czytelnicy i pytanie bibliotekarza na miejscu jest prawdopodobnym powodem spadku liczby zapytań pojawiających się po 2017 roku. Wiąże się to z reorganizacją Biblioteki po roku 2016 (roz-

dzielenie dawnego Ośrodka Informacji Ekonomicznej na dwa osobne oddziały – Oddział Informacji Naukowej i Oddział Zasobów Otwartej Nauki) oraz idącym za tym zwiększeniem promocji informacji naukowej udzielanej „twarzą w twarz”, przy zwiększeniu liczby prowadzonych szkoleń.

Udział pracowników Biblioteki w akredytacjach międzynarodowych macierzystej Uczelni

Pracownicy Biblioteki są często zaangażowani w procedury akredytacji międzynarodowych dla kierunków, wydziałów czy nawet całej Uczelni. Najczęściej ich udział dotyczy oprowadzenia po budynkach Biblioteki zagranicznych gości, jednak czasem jest to znacznie większy wkład. Najbardziej rozbudowane wsparcie Biblioteka dostarczyła w przypadku akredytacji EPAS (European Programme Accreditation System) (EFMD Global Network, 2019), dla programów Bachelor Studies in Finance oraz Master Studies in Finance. W wyniku przeprowadzonej latem 2015 r. oceny program Bachelor Studies in Finance otrzymał akredytację jakości na 3 lata, zaś program Master Studies in Finance dostał tzw. akredytację bezwarunkową, czyli na 5 lat (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, 2019a). Na potrzeby procedury akredytacyjnej EPAS Biblioteka dostarczyła komisji zestawienia dorobku publikacyjnego wszystkich prowadzących zajęcia na akredytowanych kierunkach, wybrane papierowe wersje ich publikacji oraz papierowe wersje podręczników wykorzystywanych przez studentów obu kierunków. Przedstawiciel Biblioteki oprowadził komisję po pomieszczeniach, jednocześnie omawiając udogodnienia i usługi informacyjne. Był również członkiem grupy pracowników administracji uczelnianej, pytanej w ramach spotkania panelowego o zasady obsługi studentów akredytowanego programu.

W dniach 19–20 marca 2019 r. Uczelnię po raz pierwszy odwiedziła grupa ekspertów EUA – IEP (European University Association – Institutional Evaluation Programme). Celem wizyty była ocena przygotowanego wcześniej raportu samooceny, dostarczonego przez Uczelnię w lutym, oraz pogłębienie wiedzy zespołu akredytującego na temat funkcjonowania Uczelni (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, 2019c). Przedstawiciele Biblioteki, poza zwyczajowym oprowadzaniem gości, brali udział w jednym z paneli, razem z dziekanami Wydziałów, prorektorem ds. współpracy z zagranicą i osobami odpowiedzialnymi za obsługę prawną i finansową. Warto zauważyć, że w procedurze tej akredytacji Biblioteka została potraktowana jako jeden z kluczowych elementów wspierania potencjału dydaktycznego i badawczego. Ma to duże znaczenie dla budowania prestiżu i poczucia ścisłej współpracy z pozostałymi, bezpośrednio zaangażowanymi w obsługę

studiów, jednostkami administracyjnymi. Z tego też względu Biblioteka chętnie uczestniczy w procedurach akredytacyjnych. Dotyczy to także prestiżowego i w pewnym sensie flagowego programu Uczelni, czyli studiów Executive MBA. Biblioteka miała swój wkład w działania na rzecz uzyskania przez ten program prestiżowej akredytacji AMBA (AMBA, 2019; Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, 2019).

Podsumowanie

Przez realizację podstawowego celu niniejszego artykułu, czyli przedstawienia wykonywania przez Bibliotekę zadań związanych z obsługą czytelników obcojęzycznych lub pochodzących z zagranicy, wykazano, że biblioteka akademicka ma szeroki wachlarz możliwości wniesienia swojego wkładu w obsługę tego typu osób. Jakkolwiek większość studentów programów anglojęzycznych stanowią wciąż Polacy, to fakt, iż są oni zobowiązani do studiowania na bazie źródeł obcojęzycznych oraz pisanie projektów i prac zaliczeniowych (w tym dyplomowej) w języku angielskim, wymusza na bibliotekarzach inne niż dla studentów polskojęzycznych podejście do ich potrzeb. Dotyczy to zarówno tych aspektów, które dla doinformowania i wygody studenta obcojęzycznego są konieczne (jak dostosowanie oznaczeń i podstawowych usług bibliotecznych), jak i tych, które są mu poniekąd dedykowane, jak osobny kurs internetowy, obcojęzyczne zajęcia dydaktyczne oraz różne formy informacji naukowej, chętnie świadczonej i bardzo szeroko promowanej.

Możliwość prowadzenia zajęć dydaktycznych jest dla biblioteki akademickiej ogromną szansą na wyczerpujące przekazanie podstawowej wiedzy o jej zasobach i zasadach funkcjonowania. Intensywna promocja usług informacyjnych, zachęcanie do indywidualnego kontaktu z bibliotekarzem, wysyłanie e-maili informacyjnych, wreszcie oferowanie dodatkowego przeszkolenia studentom, którzy zdecydują się na to w wyniku działań promocyjnych – to wszystko jest nie tylko formą wychodzenia naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom, lecz także dosłownie wychodzeniem do studentów. Takie działania są prowadzone w interesie tak osób polskojęzycznych, jak cudzoziemców. Badania pokazują, że taka metoda działania jest bardzo skuteczna w promowaniu biblioteki. Studenci doceniają, nawet jeśli w danej chwili nie mają większych potrzeb informacyjnych, że bibliotekarz otwarcie i aktywnie interesuje się nimi i oferuje pomoc, co powinno zachęcać pracowników do takiej postawy (Emmelhainz i Pukkila, 2018).

Nie należy lekceważyć działań prowadzonych we współpracy z macierzystą uczelnią, zmierzających do większej internacjonalizacji biblioteki akademickiej. Duże badanie bibliotek amerykańskich szkół wyższych po-

kazało, że mimo iż biblioteka zasadniczo ma szeroki wkład w wysiłek podejmowany w internacjonalizację uczelni, to jednak pozostaje w tyle za innymi jednostkami, jeżeli chodzi o planowanie strategiczne i wsparcie organizacyjne (Witt, Kutner i Cooper, 2015). Warto więc, aby polskie biblioteki uczelniane podejmowały działania wychodzące naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom studentów, w miarę możliwości podnosząc również swój poziom działań strategicznych i organizacyjnych. Kolejnym krokiem po dostosowaniu usług powinno być wdrożenie działań służących przygotowaniu planów dotyczących biblioteki, a uwzględniających jej postępującą internacjonalizację oraz taką organizację zarządzania, w której umiędzynarodowienie nie jest przedmiotem lęków i niepokoju o przyszłość, ale odczuwalną szansą na rozwój oraz zbudowanie mocnej pozycji w strukturach macierzystej uczelni wyższej.

Literatura

- AMBA (2019). *Accreditation*. Pozyskano z: <https://www.mbaworld.com/accreditation> (dostęp: 23.10. 2019).
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (2019a). *Ask a librarian*. Pozyskano z: http://www.bg.ue.wroc.pl/on_line_services/15683/ask_a_librarian.html (dostęp: 23.10. 2019).
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (2019b). *Otzyvy i predlozhenija*. Pozyskano z: http://www.bg.ue.wroc.pl/ru_uslugi_on_line/15669/otzyvy_i_predlozhenija.html (dostęp: 23.10. 2019).
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (2019c). *Zajęcia dydaktyczne*. Pozyskano z: http://www.bg.ue.wroc.pl/studenci/15553/zajecia_dydaktyczne.html (dostęp: 23.10. 2019).
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (2019d). *Zapytaj o zestawienie bibliograficzne*. Pozyskano z: http://www.bg.ue.wroc.pl/uslugi/15484/zapytaj_o_zestawienie_bibliograficzne.html (dostęp: 23.10. 2019).
- Błach, M. (2017). Biblioteka dla Erasmusa? Działania bibliotek uniwersyteckich na rzecz międzynarodowej społeczności akademickiej. *Zarządzanie Biblioteką*, 1(9), 121–131. Pozyskano z: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/ZB/article/view/1649> (dostęp: 21.10.2019).
- Cisek, S. (2018). Kompetencje progowe (threshold concepts) w kształceniu kompetencji informacyjnych w szkole wyższej. *Biblioteka Nostra, Śląski Kwartalnik Naukowy*, 2(52), 47–59. Pozyskano z: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/78488/cisek_koncepcje_progowe_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp: 21.10.2019).

- Click, A.B., Wiley, C.W. i Houlihan, M. (2017, kwiecień). The Internationalization of the Academic Library: A Systematic Review of 25 Years of Literature on International Students. *College & Research Libraries*, [S.l.], 78(3), 328–358. DOI: 10.5860/crl.78.3.328.
- Domański, T. (2017). Internacjonalizacja polskich uczelni wyższych. W: T. Domański, A. Stępień-Kuczyńska i A. Włodarska-Frykowska (red.), *Internacjonalizacja polskich ośrodków politologicznych* (63–80). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. DOI: 10.18778/8088-741-1.05.
- EFMD Global Network, *EFMD Programme Accreditation System*. Pozyskano z: <https://efmdglobal.org/accreditations/business-schools/epas/> (dostęp: 23.10.2019).
- Emmelhainz, C. i Pukkila, M. (2018, lipiec). Being there at a distance: Connecting the academic library to students who study abroad. *College & Research Libraries News*, [S.l.], 79(7), 376–379. DOI:10.5860/crln.79.7.376.
- ePortal Uczelniana Platforma Edukacyjna (2019), *Kursy i materiały e-learningowe Biblioteki UE we Wrocławiu*.
- Główny Urząd Statystyczny (2018). *Sprawozdanie o studiach wyższych*. Pozyskano z: http://form.stat.gov.pl/formularze/pbssp/2018/S_10.pdf (dostęp: 23.10.2019).
- Grzesiuk, A. (2018). Studenci zagraniczni na polskich uczelniach wyższych: uwarunkowania i praktyka. *Marketing i Rynek* 4 (CD), 246–256. Pozyskano z: <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171511757> (dostęp: 23.10.2019).
- Gumułka, A. (2018). Gowin: umiędzynarodowienie polskiej nauki jednym z największych wyzwań. *Nauka w Polsce*. Pozyskano z: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C28066%2Cgowin-umiędzynarodowienie-polskiej-nauki-jednym-z-najwiekszych-wyzwan.html> (dostęp: 23.10.2019).
- Handzel, C. (2019). Współpraca jednostek uczelni a proces umiędzynarodowienia na przykładzie Biblioteki i Biura Kształcenia Międzynarodowego Politechniki Lubelskiej. *Biuletyn EBIB [online]*. 1(184). Pozyskano z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/687> (dostęp: 23.10.2019).
- Houlihan, M., Walker Wiley, C. i Click, A. (2017). International students and information literacy: a systematic review. *Reference Services Review*, 45(2), 258–277. DOI:10.1108/RSR-06-2016-0038.
- Ibraheem, A., Devine, C. i Scott, S. (2018). Saudi students, American academic library: revisited, *Reference Services Review*, 46(4), 565–577. DOI: 10.1108/RSR-01-2018-0007.
- Materska, K. (2016). Biblioteka akademicka jako element infrastruktury naukowej w cyfrowym świecie danych, informacji i wiedzy. W:

- H. Brzezińska-Stec i J. Żochowska, *Biblioteki bez użytkowników...? Diagnoza problemu*. Białystok: Wydawnictwo UwB. Pozyskano z: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/4501/1/05_Materska.pdf (dostęp: 21.10.2019).
- Matyjaszczyk, A. i Furmaniak, S. (2019). Obcokrajowcy w Bibliotece Politechniki Lubelskiej – ewolucja oferty. *Biuletyn EBIB [online]*, 1(184). Pozyskano z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/682> (dostęp: 23.10.2019).
- Olesiński, Z. (2017). Menadżerskie wyzwania wobec szkolnictwa wyższego. *Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula*, 1(51), 119–129. Pozyskano z: [http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-1a5c52e7-310f-48d5-a73a-99fc37d4c4d3?q=db4ff837-1093-4637-a875-7f1b923ef3bf\\$2&q=IN_PAGE](http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-1a5c52e7-310f-48d5-a73a-99fc37d4c4d3?q=db4ff837-1093-4637-a875-7f1b923ef3bf$2&q=IN_PAGE) (dostęp: 21.10.2019).
- Perspektywy (2019). *Ranking uczelni akademickich*. Pozyskano z: <http://ranking.perspektywy.pl/RSW2019/ranking-uczelni-akademickich> (dostęp: 23.10.2019).
- Popowska, M. (2016). Internacjonalizacja szkolnictwa wyższego – uwarunkowania i przejawy w świetle faktów i liczb. *Horyzonty Wychowania*, 15(35), 131–154. DOI: 10.17399/HW.2016.153507.
- Rozkosz, E. (2017). Uczenie się badawczych kompetencji informacyjnych: przegląd literatury. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 66–82. Pozyskano z: <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/5529/Uczenie%20si%C4%99%20badawczych%20kompetencji%20informacyjnych.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 23.10.2019).
- Sheu, F. i Panchyshyn, R. (2017). Social introduction to library services for international students. *Library Review*, 66(3), 127–143. DOI:10.1108/LR-08-2016-0072.
- Sójkowska, I. (2019). Biblioteka Politechniki Łódzkiej wobec umiędzynarodowienia uczelni. *Biuletyn EBIB [online]*, 1(184). Pozyskano z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/686> (dostęp: 21.10.2019).
- Szybowska, U. (2019). Umiędzynarodowienie usług Biblioteki Politechniki Gdańskiej. *Biuletyn EBIB [online]*, 1(184). Pozyskano z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/681> (dostęp: 21.10.2019).
- Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (2019). *AMBA – Association of MBAs*. Pozyskano z: http://www.ue.wroc.pl/uczelnia/18452/amba_association_of_mbas.html (dostęp: 23.10.2019).
- Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (2019a). *EPAS* (2019). Pozyskano z: <http://www.ue.wroc.pl/uczelnia/15463/epas.html> (dostęp: 23.10.2019).
- Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (2019b). *EUA IEP first peer review*. (2019). Pozyskano z: http://www.ue.wroc.pl/news/19616/eua_iep_first_peer_review_visit.html (dostęp: 23.10.2019).

- Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (2019c). *Programs*. Pozyskano z: <http://www.ue.wroc.pl/programs/> (dostęp: 23.10.2019).
- Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (2019d). *Senat uchwalil nowy statut*. Pozyskano z: http://www.ue.wroc.pl/aktualnosci/20067/senat_uchwalil_nowy_statut_uew.html (dostęp: 23.10.2019).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (2018). Pozyskano z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668> (dostęp: 21.10.2019).
- Witt, S.W., Kutner, L. i Cooper, L. (2015). Mapping Academic Library Contributions to Campus Internationalization. *College & Research Libraries, [S.l.]*, 76(5), 587–608. DOI: 10.5860/crl.76.5.587.
- Wroczyńska, A. (2013). Oczekiwania współczesnych studentów wobec uczelni wyższych – prezentacja wyników prowadzonych badań. *Studia BAS*, 3(35), 249–272. Pozyskano z: http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/88A01F525FBD1451C1257BDC002A2C0A/%24File/Studia_BAS_35i-12.pdf (dostęp: 23.10.2019).
- Zarzycka, G. (2017). Język polski w odmianie akademickiej. Propozycja programu kursu adresowanego do studentów zagranicznych przygotowujących się do studiów wyższych w Polsce. *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 24, 135–148. DOI: 10.18778/0860-6587.24.10.

Feeling lost in the library? Zagraniczny student w polskiej bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie

Abstrakt

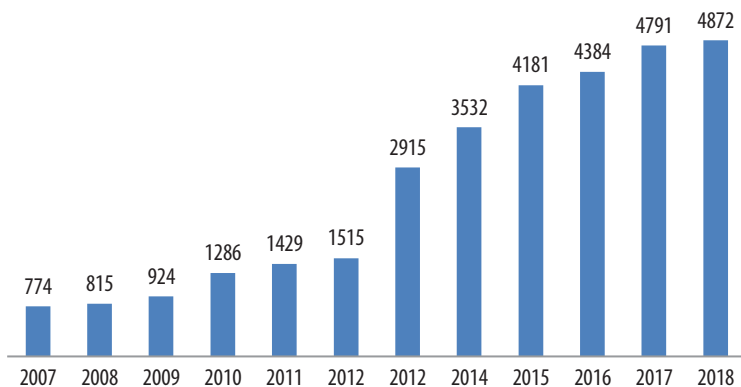
Wzrost liczby studentów zagranicznych na polskich uczelniach jest jednym z głównych elementów procesu internacjonalizacji szkół wyższych. Czy biblioteki akademickie są przygotowane na zachodzące zmiany? Czy są włączane do procesu umiędzynarodowienia uczelni? Co biblioteki oferują użytkownikom, a czego oczekują od władz uczelni? W niniejszym opracowaniu, przygotowanym na podstawie doświadczeń Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, zaprezentowane zostaną problemy związane z obsługą użytkownika zagranicznego oraz propozycje ich rozwiązań.

Na początek trochę danych statystycznych. W *Sprawozdaniu Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z działalności uczelni 2018* podano, że na stołecznej uczelni w 2018 r. kształciło się 4872 obcokrajowców. Do tej grupy zaliczało się: 2812 osób na studiach I i II stopnia lub jednolitych magisterskich (w roku poprzednim było to 2749 studentów). Odsetek obcokrajowców w stosunku do ogólnej liczby studentów wzrósł w ciągu roku z 6,1% do 6,6%. Stanowili oni 10% ogólnej liczby doktorantów, których w 2018 r. na Uniwersytecie Warszawskim (UW) było 287 (w 2017 r. – 284 osoby). Liczba cudzoziemców kształcących się na UW systematycznie rośnie. W 2018 r. na studia na UW na okres do jednego roku akademickiego przyjechały 1773 osoby. Do tej grupy zaliczają się stypendyści europejskich i rządowych programów stypendialnych (np. Erasmus+) oraz uczestnicy wymiany w ramach umów o bezpośredniej współpracy. Rok wcześniej było ich 1758 (*Sprawozdanie Rektora*, 2018, s. 20). Wzrost liczby zagranicznych

studentów na Uniwersytecie Warszawskim w ciągu 12 lat przedstawia rysunek 1.

Główny Urząd Statystyczny odnotowuje corocznie liczby cudzoziemców przyjeżdżających na studia do Polski – w roku akademickim 2018/2019 było to 72 743 studentów zagranicznych, a więc o 6950 więcej niż w roku poprzednim, co okazuje się rekordowym wzrostem o 10,56% w ciągu jednego roku akademickiego. W 2017 r. współczynnik umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce wynosił 5,63% (w 2016 r. – 4,88%) (NAWA, 2019). Uniwersytet Warszawski kształci najwięcej cudzoziemców w Polsce: w roku 2017 studia rozpoczęło 2952 studentów z zagranicy (Główny Urząd Statystyczny, 2018, s. 153–160).

Rysunek 1. Łączna liczba zagranicznych studentów i doktorantów oraz uczestników wymiany akademickiej kształcących się na UW w latach 2007–2018

Źródło: zestawienie na podstawie danych publikowanych w Sprawozdaniach Rektora z kolejnych lat.

Systematyczny wzrost liczby cudzoziemców zdobywających wyższe wykształcenie na UW wskazuje, że uczelnia cieszy się coraz większym zainteresowaniem i zaufaniem za granicą. Internacjonalizacja urasta do kluczowych planów strategicznych uczelni wyższych. O ile w literaturze – w kontekście umiędzynarodowienia – analizowane i opisywane są kwestie finansowe, dydaktyczno-badawcze czy organizacyjne, o tyle kwestia zaplecza wspierającego dydaktykę, w tym przede wszystkim problemy bibliotek akademickich, pozostaje na gruncie polskim pomijana. Zapomina się, że to właśnie biblioteki, jako instytucje otoczenia nauki, są motorem zmian, zarówno w obszarze transferu wiedzy i technologii, jak i kulturowym. Globalizacja usług kształceniowych wymusza zmiany w funkcjonowaniu wszystkich jednostek uczelni, zatem i ich bibliotek. Czy jednak biblioteki są traktowane jako partner równoprawny z jednostkami dydaktyczno-naukowymi w pro-

cesie umiędzynarodowienia uczelni? Jakie wyzwania internacjonalizacyjne napotykają biblioteki akademickie? Czy są gotowe na zmiany metod pracy w związku z faktem, że globalizacja wniosła zmiany operacyjne w szkolnictwie wyższym? Co biblioteki są w stanie same zmienić i zaoferować swoim zagranicznym użytkownikom, a czego oczekują od władz uczelni?

Niniejszy tekst stanowi syntetyczną analizę doświadczeń związanych z obsługą użytkowników zagranicznych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie (BUW). Przedstawione zostaną również propozycje wybranych rozwiązań, możliwych do zastosowania w przyszłości lub już wprowadzanych w życie.

W BUW, podobnie jak na Uniwersytecie Warszawskim, studenci i inni użytkownicy pochodzący z zagranicy byli obecni od zawsze. Nie zawsze były i są to osoby związane z UW, bo sporą grupę stanowili, i nadal stanowią, cudzoziemcy kształcący się m.in. na Uniwersytecie Medycznym (wcześniej Akademia Medyczna). Jednak w najnowszej historii UW kilka ostatnich lat, jak pokazuje to rysunek 1, stanowi okres szczególnej intensyfikacji obecności cudzoziemców na uczelni. Zmiany te odnotowują również biblioteki. W związku z tym zmieniają się zakres oraz jakość oferowanych usług bibliotecznych. Jakie problemy związane z faktem wzmożonego umiędzynarodowienia uczelni zostały zauważone w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie? Na podstawie analizy szczegółowych problemów można nakreślić ogólne kierunki działań BUW skierowanych do odbiorcy zagranicznego. Podzielić je można na następujące obszary: komunikacja, dydaktyka, ewaluacja.

Jak wynika z obserwacji oraz doświadczeń bibliotekarzy bezpośrednio pracujących z użytkownikami, z zasobów BUW korzystają czytelnicy o różnicowanym stopniu kompetencji z zakresu edukacji informacyjnej – od studentów rozpoczynających studia na UW (w tym dominująca grupa uczestników programu Erasmus+), przez doktorantów, po pracowników naukowych. Jednak w pierwszym rzędzie nakłada się na to kwestia kompetencji językowych, a więc możliwość porozumiewania się w języku obcym, głównie angielskim. Kwestia komunikacji z użytkownikiem, z perspektywy biblioteki, dotyczy dwóch obszarów:

- usług informacyjnych – udzielanych bezpośrednio (ustne), online (strona internetowa, e-mail, media społecznościowe) oraz w formie pisanej/ drukowanej (ulotki, informacje w przestrzeni biblioteki),
- dydaktyki – prowadzenia szkoleń.

W BUW, zapewne jak i w wielu innych bibliotekach, odnotowuje się nadal niesatysfakcjonujący poziom znajomości języka angielskiego wśród pracowników bezpośrednio obsługujących czytelników – wskazują na to wyniki z badań ankietowych przytaczane w dalszej części artykułu. Co prawda sytuacja ta poprawia się wraz ze wzrostem zatrudnienia młodych osób, które w szkole od poziomu podstawowego, przez szkołę średnią, aż po studia

uczyły się już języka obcego¹. Z drugiej jednak strony obserwuje się nadal zbyt małe wsparcie ze strony władz uczelni, a często i dyrektorów samych bibliotek, do pogłębiania kompetencji językowych swoich pracowników, np. przez organizowanie kursów językowych. W BUW pracownicy mogli uczestniczyć w kursach języka angielskiego (zainteresowane osoby, dobrowolnie, ale w godzinach pracy), zauważa się jednak zbyt małą systematyczność i częstotliwość podobnych zajęć. Ponadto są to kursy organizowane przez UW dla wszystkich pracowników administracji, a należy dodać, że biblioteki wymagają połączenia umiejętności bezpośrednich rozmów z klientem ze specjalistycznym słownictwem stosowanym m.in. podczas szkoleń. Dlatego wskazane byłoby osobne szkolenie językowe dla grupy bibliotekarzy. Mimo że użytkowników zagranicznych obsługują wszyscy pracownicy, od Informatorium BUW poczynając, po bibliotekarzy dziedzinowych, pracowników Wypożyczalni i Czytelni Ogólnej, to jednak, aby maksymalnie ułatwić komunikację i zminimalizować ewentualne problemy, z Oddziału Usług Informacyjnych i Szkoleń wyznaczone zostały dwie osoby do obsługi użytkownika zagranicznego. „Feeling lost in the library?” – napis na drzwiach pokoju ma być wskazówką, gdzie cudzoziemiec może uzyskać pomoc. Dodatkowo od 2017 r. funkcjonuje osobny adres poczty mailowej, na który napływa korespondencja zarówno od cudzoziemców studiujących na UW (m.in. pytania o kartę biblioteczną, zapisy, korzystanie z zasobów elektronicznych), jak i z zagranicy (m.in. kwestie wypożyczeń międzybibliotecznych, pytania o możliwość zwiedzania gmachu lub ogrodu BUW, zapisania się i korzystania ze zbiorów itp.). Mimo że strona anglojęzyczna BUW w niemal 90% odzwierciedla treści zamieszczone na stronie polskiej, widać, że taki bezpośredni kontakt mailowy jest niezbędny.

Podobnie zauważalna jest przydatność informacji w języku angielskim umieszczonych w przestrzeni biblioteczej. W BUW są to zarówno tabliczki z zagadnieniami przypisanymi do klasyfikacji, umieszczone na regałach w wolnym dostępie (obecnie w wersji polsko-angielskiej), jak i informacje o zasadach korzystania ze zbiorów BUW. Szczególnie potrzebne okazują się papierowe ulotki zawierające informacje na temat podstawowych zasad korzystania ze zbiorów. Pomimo założeń, by odchodzić od wersji papierowej ulotek, okazuje się, że atrakcyjna forma graficzna i syntetyczny tekst zwracają uwagę odbiorców i zachęcają do czytania tych, którzy nie sięgają po podobne informacje zamieszczone online². Podobnie przydatne są minisłowniczki biblioteczne – ulotki podające najważniejsze słownictwo biblioteczne wraz

¹ Niskie zarobki nie są jednak czynnikiem motywującym dla osób z dobrą znajomością języka obcego do pracy w bibliotece.

² Bibliotekarze potrafią to stwierdzić m.in. na podstawie zadawanych pytań dotyczących często zupełnie podstawowych kwestii związanych z korzystaniem ze zbiorów.

z wyjaśnieniami terminów używanych w BUW, ale i stosowanych szerzej, jak np. „open access”. Studenci zagraniczni mają różny poziom znajomości języka angielskiego, a specjalistyczne słownictwo biblioteczne tym bardziej może nie być im znane, i mogą potrzebować takich językowych wyjaśnień. W BUW na rok akademicki 2018/2019 autorka opracowała ulotkę: „Do you speak library? Library language – a list of commonly used library words”, w której zawarto wyjaśnienia kwestii związanych z samą Biblioteką (np. wolny dostęp czy kolory naklejek na książkach), przez terminy takie jak bibliografia, plagiat, po listę oferowanych szkoleń. Ulotka powstała głównie z myślą o studentach, którzy podjęcie właściwego toku studiów poprzedzają rocznym kursem języka angielskiego. Dla innych studentów treść zawarta w ulotce okazuje się jednak również przydatna.

Język angielski jest językiem obcym zarówno dla bibliotekarzy, jak i dla dużej grupy cudzoziemców³. Niemniej biblioteka stara się wspomagać proces dydaktyczny także przez różnego rodzaju szkolenia oferowane w języku angielskim – *lingua franca* współczesnego świata, języku nauki i publikacji naukowych. W BUW oferta szkoleniowa rozrastała się przez kilka ostatnich lat: od pojedynczego szkolenia ogólnego, wprowadzającego w zasady korzystania ze zbiorów (*library instruction*), do pięciu szkoleń tematycznych skierowanych do studentów. Obecnie oferowane są:

- Library instruction – General information on library use, services and research support;
- Information sources and search tools. Introduction to the University of Warsaw libraries online catalogue, e-resources at the University of Warsaw, multisearch discovery tools, other catalogues and open access resources and search strategies;
- Mendeley – references manager tool;
- Databases – Introduction to databases offered at the University of Warsaw;
- What to start with? Guidelines for writing a Bachelor's/Master's Thesis.

Jak widać, bibliotekarze starają się pokryć jak największe pole potrzeb informacyjnych studenta zagranicznego – od zaprezentowania mu Biblioteki podczas oprowadzania, przez szczegółowe zagadnienia związane z procesem uczenia się i wyszukiwania informacji, aż po przygotowywanie pracy końcowej. Niestety, pomimo dużego zaangażowania w przygotowanie i prowadzenie szkoleń zainteresowanie studentów jest niewielkie. Gros studentów zagranicznych przyjeżdżających na UW to uczestnicy programu Erasmus+, którzy spędzają w Warszawie tylko jeden semestr. Nie dostrzegają, przynajmniej w zdecydowanej większości, ani aktualnej potrzeby, ani możliwości

³ Największą liczebnie grupą obcokrajowców studiujących na UW są Ukraińcy – w 2018 r. było ich 887, a rok wcześniej 1006 osób.

przyszłego wykorzystania zdobytej w bibliotece wiedzy w toku swoich dalszych studiów. Jak pokazały wyniki badania ankietowego, które autorka przeprowadziła w roku akademickim 2017/2018 (Nalewajska, 2018)⁴, studenci z zagranicy traktują bibliotekę w sposób dosyć tradycyjny – głównie jako zbiór drukowanych książek i czasopism oraz jako miejsce do pracy, a korzystanie ze wskazówek bibliotekarza plasuje się daleko za korzystaniem z wyszukiwarki internetowej, a nawet dalej niż rady udzielane przez kolegów. Badanie wykazało, że mimo iż na swoich macierzystych uczelniach studenci często korzystają z bibliotek, to już zdecydowanie rzadziej ze szkoleń i materiałów edukacyjnych oferowanych przez biblioteki. I chociaż wyrażają zainteresowanie uczestnictwem w szkoleniach (z wyników ankiety uzyskano tematy zainteresowań, tutaj wymienione w kolejności malejącej: ogólne wprowadzenie do zasad korzystania z zasobów i usług BUW; licencjonowane zasoby elektroniczne na UW; wyszukiwanie relewantnych informacji i ocena ich jakości; prawo autorskie; plagiat; dziedziczne źródła online; narzędzia do zarządzania bibliografią; przeszukiwanie internetu), to jednak ostatecznie nie decydują się na uczestnictwo w nich. Bibliotekarze nie ustają w wysiłkach i starają się promować ofertę szkoleniową przez biblioteki wydziałowe (np. przez afisze promujące szkolenia wywieszane w bibliotekach na terenie Uniwersytetu) i pracowników naukowych, również podczas spotkań inauguracyjnych dla studentów przyjeżdżających w ramach programu Erasmus+ w czasie krótkiej prezentacji na temat zasobów i usług BUW, gdzie dodatkowo każdy z nich otrzymuje w pakiecie informacyjnym ulotkę o BUW i dostępnych szkoleniach. Wydaje się, że powody braku zainteresowania ofertą edukacyjną mogą być przynajmniej trojkiej natury. Po pierwsze studenci nie piszą jeszcze własnych prac i bazują głównie na materiałach polecanych, dostarczanych przez wykładowców (choć większość z nich jest już na ostatnim roku I stopnia studiów!). Po wtóre szkolenia biblioteczne nie są osadzone w programie studiów i studenci nie dostrzegają ich przydatności. Wreszcie po trzecie studenci nie kojarzą biblioteki z funkcją dydaktyczną; w większości nie wynieśli tego sposobu myślenia ze swoich rodzimych uczelni. Czy tę sytuację można zmienić? Należy zacieśniać kontakty i współpracę między biblioteką, a właściwie między bibliotekarzami a jednostkami dydaktycznymi uczelni i ich pracownikami. Nie należy zapominać, że biblioteki mogą służyć jako świetny „materiał” do promowania uczelni wśród zagranicznych studentów – przestrzeń biblioteki jest atrakcyjnym i przyjaznym miejscem pracy. Należy wsłuchiwać się w potrzeby użytkowników (badania satysfakcji) oraz położyć nacisk na otwarte nastawienie pracowników, przeje-

⁴ Ankiety *International Student Perception of the Library Use and Services* L. Nalewajska przeprowadziła w okresie wrzesień–październik 2017 r. oraz w lutym 2018 roku. Częściowe wyniki badań zostały opublikowane w „Bibliotekarzu” (Nalewajska, 2018).

rzyste i łatwe do zrozumienia zasady korzystania z zasobów i usług oraz na jakościowo dobre i komfortowe wyposażenie (od szybkich łącz internetowych i dobrych komputerów, po wygodne meble oraz inną infrastrukturę, np. punkty gastronomiczne). Wartością dodaną będzie pomoc i wsparcie dydaktyczne. Tego właśnie oczekują cudzoziemcy korzystający z zasobów i usług BUW oraz pozostałych bibliotek UW. Na pytanie wielokrotnego wyboru „What services for international students do you need and expect to get in the University of Warsaw libraries?” najczęściej odpowiedzi (14%) uzyskała kategoria: strona internetowa w języku angielskim. Następne w kolejności oczekiwania studentów to: dobre wyposażenie biblioteki (13%), pracownicy ze znajomością języka angielskiego, literatura (książki i czasopiisma drukowane) w języku angielskim (po 12%), bazy elektroniczne w języku angielskim (9%), zdalny dostęp do baz (7%), dedykowany księgozbiór (6%), materiały informacyjne online na temat korzystania z zasobów i usług w różnych językach oraz dedykowane usługi dla cudzoziemców (po 5%). Nikłe zapotrzebowanie dotyczyło różnych możliwości kontaktu z bibliotekarzami (telefon, e-mail, czat, media społecznościowe), zajęć warsztatowych (a więc dydaktycznych, podczas których można nauczyć się praktycznego wyszukiwania informacji, korzystania z baz), indywidualnych konsultacji, bibliotekarza wyznaczonego do łączności i obsługi studentów zagranicznych czy przewodników dziedzinowych online.

Pod koniec semestru, w styczniu 2018 r., autorka przeprowadziła ankietę ewaluacyjną dotyczącą oceny pracy bibliotek UW⁵. Ankietę, składającą się zarówno z pytań zamkniętych, jak i otwartych, rozesłało online Biuro Współpracy z Zagranicą UW wraz z własną ankietą ewaluacyjną do studentów kończących pobyt w ramach programu Erasmus+. Na ankietę biblioteczną uzyskano 73 odpowiedzi⁶. Na pytanie, z której biblioteki studenci korzystali w czasie semestralnego pobytu na UW, uzyskano następujące odpowiedzi: ponad 43% respondentów przychodziło do BUW, 20,5% korzystało zarówno z BUW, jak i z bibliotek wydziałowych, 11% wybrało tylko bibliotekę wydziałową, a niecałe 7% nie korzystało z żadnej biblioteki na UW. 2,7% respondentów zaznaczyło bibliotekę publiczną. Jednak niemal 22% nie korzystało z żadnej biblioteki. Większość (35,6%) z tych, którzy przychodzili do bibliotek, robiła to często (przynajmniej raz w tygodniu), a 11% codziennie. Ci, którzy nie korzystali z zasobów bibliotek, w zdecydowanej większości przyznali, że informacje wyszukiwali w internecie (ponad 50%). Innym powodem, dlaczego nie odwiedzali bibliotek, był brak takiej konieczności, po-

⁵ Prezentowana część badania ankietowego nie była dotychczas publikowana.

⁶ Liczba poszczególnych odpowiedzi wahała się; studenci pomijali niektóre pytania. Badanie należy traktować jako orientacyjne. Nie było możliwe przeprowadzenie ewaluacji wśród osób biorących udział we wcześniejszej ankiecie.

nieważ używali wyłącznie materiałów udostępnianych online (skanowane teksty) – blisko 35% respondentów. W równych proporcjach (po 2,3%) studenci zaznaczyli, że boją się pytać bibliotekarzy lub że kiedy zapytali, nie uzyskali satysfakcjonującej odpowiedzi i dlatego więcej już nie próbowali.

Ankieta zawierała także pytanie otwarte, dające możliwość skomentowania jakości usług oraz pracy bibliotekarzy w BUW. Odpowiedzi zostają przytoczone w ich oryginalnym zapisie: “I did not really use the books, I came here because of the atmosphere and free computer use; As I said, the only moment which I wanted to use the UW Library i couldnt because my Student Card was not already issued, and I tried to get an explanation from the stuff, and they wasn't really able to give it because their poor knowelge in English; As a recomendation I think should be a data base where the student could be avaiable to enter without the necessity of having a Student Card; I really loved the canteen. vegan menu was quite amazing!⁷; I love the library but I only used online accessed materials through my home university server because I did not understand how to use the library search functions of the BUW; An standardized online guideline which explains each step detailed on how to gather information, borrow books, etc. would be nice; I did not have internet access in the library with my own computer and nobody seemed to have a solution; Strong on Polish Sources, weak on international materials.” W przytoczonych komentarzach widać zróżnicowanie potrzeb użytkowników oraz szeroki zakres ich oczekiwań – od *stricte* bibliotecznych, przez językowe, po dotyczące gastronomii.

Na pytanie o uczestnictwo w szkoleniach bibliotecznych odpowiedzi rozłożyły się w proporcji: 70% negatywnych i 30% pozytywnych. Najwięcej respondentów uczestniczyło w szkoleniu wstępnym, wprowadzającym w zasady korzystania z zasobów i usług bibliotek UW, głównie BUW (szkolenie prowadzone w BUW) – blisko 58%. Nikt nie wybrał szkolenia z baz elektronicznych, a pojedyncze osoby spośród respondentów korzystały z indywidualnych konsultacji lub szkolenia w bibliotece wydziałowej.

Jeżeli student nie uczestniczył w żadnym szkoleniu, był proszony o podanie przyczyny. 52% respondentów (50 odpowiedzi) wybrało wariant, że nie potrzebowało takiej usługi. 42% respondentów zaznaczyło, że nie wiedziało o takiej możliwości⁸, 10% respondentów nie znalazło w proponowanej ofercie niczego interesującego, a 2% nie zdążyło na rozpoczęcie szkolenia.

⁷ Wspomniana „kantyna” była jednym z punktów gastronomicznych na terenie budynku, ale nie stanowiła części funkcjonalnej Biblioteki.

⁸ Z sumy liczby odpowiedzi wynika, że studenci zaznaczali więcej niż jedną odpowiedź. Wszyscy studenci przyjeżdżający na studia na UW w ramach programu Erasmus+ otrzymują informację o ofercie szkoleniowej BUW z BWZ UW, są zapraszani na szkolenia odbywające się w ciągu całego semestru podczas spotkania inauguracyjnego, a dodatkowo otrzymują ulotkę informującą o dostępnych szkoleniach wraz z innymi materiałami dotyczącymi ich studiów na UW.

Studenci oceniali także poszczególne rodzaje usług w BUW i w bibliotekach wydziałowych UW, m.in. stronę internetową, narzędzia wyszukiwawcze, zasoby elektroniczne, zapisy, wypożyczanie, korzystanie z komputerów oraz czytelni. W ocenie ogólnej, w skali sześciopunktowej (od 0 – najniższej oceny, do 5 – oceny najwyższej) BUW otrzymał 16,7% ocen celujących (*excellent*), niemal 44% ocen bardzo dobrych, blisko 29% dobrych, a nieco ponad 10% satysfakcjonujących. Ocen złych i bardzo złych nie przyznano.

Jakość pracy bibliotekarzy i usług bibliotek UW komentowano następująco: „I really like and appreciate this place, so motivating, good facilities and beautiful environment; Keep up with the good work!; Great service. Thank you!; The collection of English books and journals, both printed and electronic, is very poor. I often wanted to read a specific book or article that was not available even those which are seen as »classics«. The facilities of the library are generally good but some desks lack power plugs and there is not enough toilets close by the reading rooms. I also have still to understand the benefits of the system of »checking-in« with your library card; more trash pins for smokers; polite; More staff able to speak even a simplified English; speak English better.”

Zapytano także o największe zalety BUW: „Biggest place where study with always a sit; Big wide rooms for reading; Space; The building itself, and the many seats to study and computers to work; That is a good place for everyone to study or to just seek for some personal reading time; It's facilities are great to study, read and have breaks in between. Except for the exam period there were always enough places available. The roof top garden is amazing; Wide source; canteen and cafeis; Good Wifi, very bright reading room, long opening hours; The spaces for studying and the opening hours; Very clean, quiet and respectful environment. Thumbs up!; quantity of sources available; space, open hours, a lot of seats; The roof-top-garden; enough space to study; Books; Courses; Good collection of Polish materials; It's well equipped for a day-long activity of study; Consciously created environment helps and encourages the students to adapt the new classes and new culture; very big library.”

Do największych wad BUW studenci zaliczyli: “Cloackroom; Line in cloackroom; There is no green cafe nero in the basement :(:D But it is just a little disadvantage). Maybe that I could not find the information how to use the lockers, cause in the cloackroom there is sometimes a big queue; That it is not open 24/7; The collection of English-language books and journals, both printed and electronic; Expensive coffee shops; too few trash pins; You have to tap your card everytime and wait to leave or get your cloak, the toilets are not really nice; there is not a plug at every table; The complicated search mechanisms and limited access to printed books in

English; Language barrier from both sides (sender and receiver) as an international student, shame to repeat the question; carta in the entrance; ban of drinking coffee inside, a lot of people in front of the cloakroom during exam period – and only one or two officers there (i wait around 15 min.); There is too much security- relax! I felt like in a Bond-movie, where every normal person could be a thief or criminal. It does not create an atmosphere of learning, when there are guards at the entrance and everywhere I go. Use the money instead on some good books or employ those guards as trained guides in the library; People; Lack of working space. Especially in January; It is not open 24 hours even in exam sessions; can't keep the jacket inside”.

Jak widać z powyższych komentarzy, studenci zwracali uwagę głównie na kwestie dotyczące budynku i jego wyposażenia, mniej na zasoby i usługi dydaktyczne. Może to wskazywać, że traktują bibliotekę przede wszystkim jako „miejsce” i oczekują wygody korzystania. Przedstawione, wybrane wyniki ankiety stanowią część rezultatów badania ankietowego. Mimo że studenci z programu Erasmus+ przebywają na UW bardzo krótko i w opinii niektórych wykładowców traktują ten czas jako okres rozrywki w całym toku studiów, to jednak wyniki ankiety pokazały, jak szerokie działania ze strony biblioteki są przez nich oceniane. Książnice wspierające misje uczelni powinny być wizytówkami swoich macierzystych instytucji i aby to osiągnąć, muszą być przez nie wspierane i włączane do procesu internacjonalizacji. To właśnie biblioteki mogą tworzyć atrakcyjne miejsca pracy również w środowisku międzynarodowym, wychodząc poza kwestie obsługi studentów cudzoziemców. Zagadnienie to znacznie wykracza jednak poza ramy niniejszego tekstu. Wskazuje jednak, że konieczne jest perspektywiczne planowanie i myślenie o umiędzynarodowieniu uczelni, rozumianym w sposób globalny – obejmującym wszystkie instytucje otoczenia nauki i dydaktyki, w tym system biblioteczny, który jest ich ucieleśnieniem.

Bibliografia

- Główny Urząd Statystyczny (2018). *Informacje statystyczne. Szkoły wyższe i ich finanse w 2017 r.* Warszawa, Gdańsk: Główny Urząd Statystyczny. Pozyskano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkoły-wyzsze-i-ich-finance-w-2017-roku,2,14.html?pdf=1> (dostęp: 30.08.2019).
- Nalewajska, L. (2018). Biblioteka też przyciąga! Zjawisko internacjonalizacji polskiej biblioteki akademickiej (na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie). *Bibliotekarz*, 11, 11–15.

NAWA (2019). *Coraz więcej studentów zagranicznych w Polsce – najnowsze dane GUS*. NAWA Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej. Pozyskano z: <https://nawa.gov.pl/nawa/aktualnosci/514-coraz-wiecej-studentow-zagranicznych-w-polsce-najnowsze-dane-gus> (dostęp: 4.09.2019).

Sprawozdanie Rektora (2019). *Sprawozdanie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z działalności uczelni 2018*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. Pozyskano z: https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2019/06/sprawozdanie_jmr_uw_2018-z-zalacznikami-internetowymi.pdf (dostęp: 30.08.2019).

Anna Sobiech

Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Ostrołęce

Bibliotekarz jako główne ogniwo instytucji zarządzającej wiedzą i informacją

Abstrakt

Biblioteka jest instytucją zarządzającą wiedzą i informacją, a najważniejszym jej atutem jest bibliotekarz, którego wysiłek intelektualny stanowi podstawowy czynnik rozwoju i realizacji strategii bibliotek. Systematyczne pogłębianie wiedzy i umiejętności zawodowych bibliotekarzy jest warunkiem skutecznej działalności zawodowej we współczesnym świecie.

Współczesny bibliotekarz powinien mieć wiedzę z zakresu marketingu i zarządzania, gdyż biblioteka jest organizacją usługową. Bibliotekarz jest zaś zarządcą procesów związanych z przekazem informacji – jej wyszukiwaniem, interpretacją, wytwarzaniem, zapisem i ochroną przed zniszczeniem. Jest przewodnikiem po zasobach informacyjnych.

Wstęp

Żyjemy w świecie, w którym w ostatnim czasie zaszły ogromne zmiany. Motorem przemian stały się nowe systemy informatyczne, sieci telekomunikacyjne oraz platformy cyfrowe. Spowodowały one, że staliśmy się społeczeństwem nastawionym na wiedzę, która jest siłą napędową gospodarki. Nasze życie koncentruje się wokół informacji jako jednego z najwyższych dóbr. Trudno już dziś wyobrazić sobie świat bez internetu czy innych systemów informatycznych, które są skarbnicą wiedzy. Można powiedzieć, że informacja jest wszechobecna i nie sposób nie zgodzić się z Jamesem Gleickiem, który twierdzi, że „rządzi naszym światem” czy jest „krwią i paliwem” (Gleick, 2012). Olbrzymi przyrost informacji spowodowany jest

nowymi sposobami jej gromadzenia. Nowe technologie pozwalają na przechowywanie, przetwarzanie i porządkowanie ogromnych ilości informacji. Należy jednak pamiętać, że o wartości informacji decydują jej prawdziwość, rzetelność, dokładność, precyzyjność, kompleksowość i aktualność. Są dziedziny wiedzy, w których informacje dezaktualizują się bardzo szybko, a użycie nieaktualnych informacji prowadzić może do znacznych, nie tylko finansowych, strat. Informacja powinna być precyzyjnie dobrana i uszczegółowiona, a także łatwo dostępna, niewymagająca czasu i nakładów finansowych do jej zdobycia. Według Stanisława Ejdysa istotne jest również to, aby przekazywana informacja była czytelna, zrozumiała i niezawodna. Powinna docierać do zainteresowanych nią odbiorców, gwarantując im podejmowanie trafnych decyzji, ponieważ odbiorcy oczekują informacji spełniającej ich oczekiwania. Powinna więc to być informacja dostarczona w określonym czasie, a koszt jej uzyskania powinien być uzasadniony pod względem ekonomicznym (Ejdys, 2017).

Biblioteka, jako instytucja związana z szeroko rozumianą wiedzą, powinna znajdować się w centrum zainteresowania, ze względu na to, że ma najbardziej pożądane obecnie zasoby. Stanowi ona bowiem bazę materialną, która wspomaga proces tworzenia wiedzy, a o powodzeniu biblioteki decyduje odpowiednie zarządzanie tymi zasobami. Zarządzanie wiedzą w bibliotece zyskało głębszy wymiar wraz z rozwojem technologii cyfrowych. Dzięki komputerom i internetowi znacznie zwiększyły się możliwości wyszukiwania, porządkowania, przechowywania i udostępniania wiedzy (Wasilewska, 2016). O powodzeniu biblioteki i wyróżnianiu jej spośród innych instytucji decydują świadczone przez nią usługi, skoncentrowane na potrzebach użytkowników oraz motywach ich postępowania i wyborach (Wojciechowska, 2014). Z myślą o użytkownikach powstał m.in. system dotyczący rozwoju biblioteki cyfrowej, wdrożony w ramach projektu SEKT (Semantically-Enabled Knowledge Technology) realizowanego przez British Telecom – organizację zajmującą się szeroko pojętą telekomunikacją, wywodzącą się z Wielkiej Brytanii. SEKT – przy wykorzystaniu technologii semantycznych – wprowadza do biblioteki cyfrowej wiele udogodnień dla użytkowników. Na podstawie wcześniejszych badań, dotyczących zachowań użytkowników biblioteki cyfrowej opracowano semantyczne profile użytkowników, co sprzyja trafniejszemu dostosowaniu wyszukiwania do danego typu odbiorcy usług. Stanowi to sposób inteligentnego wyszukiwania informacji dzięki rozwiązaniom technologicznym (Wasilewska, 2016). Biblioteka powinna reagować na opinie użytkowników i starać się dostosować swoją ofertę do ich wymagań, wprowadzając zmiany i innowacje, zgodne z najnowszymi trendami. Osoby korzystające z biblioteki oczekują, oprócz szeroko rozumianej dostępności (tzn. dogodnych godzin otwarcia i wolnego dostępu do zasobów), także przede wszystkim bogatej oferty

zasobów elektronicznych i specjalistycznych baz danych. Nowoczesna biblioteka stanowi miejsce sprzyjające przyswajaniu wiedzy, obejmujące nie tylko budynek, lecz także wirtualną przestrzeń, gdzie za pomocą internetu docierają biblioteczne usługi. Ponadto biblioteki muszą ewaluować w kierunku instytucji nastawionych na rozwój, odpowiadając tym samym na potrzeby społeczności, którym służą. Powinny stworzyć klimat nastawiony na zmiany i innowacje oraz wpływać na otwartość i elastyczność swoich pracowników.

Najważniejszym atutem organizacji zarządzającej wiedzą i informacją jest człowiek, którego wiedza oraz doświadczenie kreują wartość instytucji, jej przewagę i konkurencyjność. Józef Penc uważa, że dla osiągnięcia przez firmę sukcesu niezbędny jest wysiłek intelektualny i pomysłowość wszystkich pracowników oraz ich zaangażowanie, które oznacza identyfikowanie się z kierownictwem w realizację celów firmy, kreowanie i wprowadzanie zmian, a także dostosowywanie się do warunków dynamicznie zmieniających się w czasie (Penc, 2001). Podobne zdanie ma również Maja Wojciechowska, twierdząc, że bibliotekarze stanowią podstawowy czynnik rozwoju i realizacji strategii biblioteki. Są źródłem wiedzy i skarbnicą umiejętności, które powodują, że jednostki te stają się konkurencyjne na rynku świadczonych usług informacyjnych, edukacyjnych oraz kulturalnych (Wojciechowska, 2014). Od kompetencji i zaangażowania bibliotekarzy zależy nie tylko jakość świadczonych usług, lecz także postrzeganie biblioteki przez otoczenie zewnętrzne. Współczesny bibliotekarz odpowiedzialny jest bowiem za promowanie kultury, dzielenie się wiedzą i szeroko pojętą współpracę. Powinien budować przyszłość biblioteki w korelacji ze środowiskiem lokalnym. Wszystko to sprawia, że nieustanne podnoszenie kwalifikacji i ustawiczna edukacja bibliotekarzy są koniecznością.

Systematyczne pogłębianie wiedzy i umiejętności zawodowych bibliotekarzy jest warunkiem skutecznej działalności zawodowej we współczesnym świecie. Społeczeństwo oparte na wiedzy wymusza konieczność ciągłej aktualizacji kwalifikacji, a postępujący rozwój technologiczny zmusza do ciągłego nabywania nowych kompetencji. Dla bibliotekarzy, których zadania dotyczą zarówno szeroko pojętej informacji, jak i dynamicznie zmieniającego się społeczeństwa, szczególne znaczenie ma idea uczenia się przez całe życie (Dziak, 2015). Zadania stawiane współczesnym bibliotekarzom sprawiają, że muszą oni nieustannie się kształcić, a tym samym podnosić swoje kwalifikacje. Szybkie tempo zmian oraz rozwój nowych mediów i technologii powodują, że wiedza zdobyta podczas studiów jest niewystarczająca w codziennej pracy. To od bibliotekarzy oczekuje się przecież, że będą oni liderami tych zmian. Będą musieli, jak to zauważyli Priti Jain i Stephan Mutula, budować kolekcje cyfrowe, właściwe dla ery informacyjnej, i ułatwiać dostęp do tych cyfrowych zasobów, a także rozwijać portale umożli-

wiające specjalistyczne przeszukiwanie wartościowych źródeł informacji. Zadaniem ich będzie także ułatwianie dostępu do specjalistycznych kolekcji przez opracowywanie i tworzenie instytucjonalnych repozytoriów, wyszukiwarek oraz portali. Współczesny bibliotekarz powinien przyjąć rolę asystenta i coacha, pokazującego sposoby docierania do pożądaných informacji (Jain i Mutula, 2008). W obliczu masowej ilości dokumentów drukowanych i elektronicznych dotarcie do wartościowej i rzetelnej informacji wymaga wypracowania metod i strategii wyszukiwawczych, umiejętności oceny i doboru źródeł, a także czasu. Elementy te idealnie składają się na warsztat pracy bibliotekarza, jako pracownika informacji, w komercyjnym świecie nazywanego infobrokerem, który w sposób fachowy potrafi wyłowić właściwą informację oraz poddać ją należytej analizie. Pracownik informacji odznacza się znajomością narzędzi wyszukiwawczych oraz ma wiedzę interdyscyplinarną, umożliwiającą interpretację uzyskanych danych (Machcińska, 2016).

Szczególną formą doskonalenia bibliotekarzy jest współpraca międzynarodowa. Istnieje wiele możliwości rozwijania swoich kompetencji nawet bez ponoszenia nakładów finansowych. Przykładem może być wymiana kontaktów zawodowych przez uczestnictwo w Międzynarodowej Sieci Bibliotekarzy (International Librarians Network), dającej możliwość, aby bibliotekarze z całego świata kontaktowali się ze sobą i wymieniali doświadczeniami. Bibliotekarze mogą dobrać się w pary, które kontaktują się ze sobą drogą e-mailową lub organizując konferencje przez Skype'a. Podczas tych kontaktów dochodzi nie tylko do wymiany doświadczeń, lecz również do rozmów towarzyskich, dotyczących pasji i zainteresowań. Niezwykle cenna jest przy tym również możliwość nauki języka.

Kolejnym przykładem zdobywania wiedzy, nowych doświadczeń i kompetencji jest program Erasmus. Uczestnictwo w nim pozwala nie tylko na doskonalenie umiejętności językowych, lecz także na ich praktyczne sprawdzenie. Program Erasmus daje nieocenioną szansę poznania działalności, osiągnięć i problemów bibliotek w różnych krajach. Odwiedzanie bibliotek naukowych niesie ze sobą możliwość poznawania nowych rozwiązań i metod pracy. W ramach tego programu można również odbyć staż zagraniczny, w trakcie którego realizowane zadania związane są w dużym stopniu z obowiązkami wypełnianymi w macierzystych bibliotekach. Organizacja wyjazdu wymaga od pracowników wykazania się inicjatywą i wiedzą, aby wybrać najbardziej interesującą instytucję, zapewniającą efektywny pobyt. Bibliotekarze dysponują przy tym dużą swobodą, zarówno przy wyborze biblioteki, przygotowaniu programu, jak i realizacji stażu. Dużym atutem mobilności jest to, że uczestnicy programu Erasmus mają szansę poznania nie tylko warsztatu zawodowego pracy bibliotecznej, lecz także nowych miejsc, ludzi, kultury, a ponadto osobistego rozwoju (Dziak, 2015). Niebagatelne zna-

czenie ma też to, że koszty związane z pobytem pokrywa w większości grant, otrzymany na ten cel.

Pracownicy, inwestując w swój rozwój, przez doksztalcanie i nabywanie kolejnych umiejętności nie tylko zwiększają swoją wartość na rynku pracy, lecz także przynoszą wymierne korzyści swojej instytucji. Dlatego też przełożeni powinni wspierać swoich pracowników i motywować do rozwoju zawodowego i osobistego. Biblioteka jest miejscem, gdzie dochodzi do bardzo wielu interakcji, a umiejętności społeczne bibliotekarza ułatwiają mu pracę z różnymi osobami. Bibliotekarz musi zainteresować klientów i okazać każdemu z nich zainteresowanie. Przez umiejętnie słuchanie i wykazanie zrozumienia potrafi odgadnąć ich potrzeby oraz je zaspokoić. Ważne jest również rozwijanie przez bibliotekarzy ich pasji i zainteresowań, dzięki którym biblioteka może poszerzać ofertę swoich usług. Bazując na wiedzy i umiejętnościach swoich pracowników, może organizować np. warsztaty z zakresu malarstwa, rysunku, fotografii, decoupage czy origami. Niektóre biblioteki w ramach zainteresowań lub hobby swoich bibliotekarzy organizują różnego rodzaju imprezy naukowo-kulturalne, np. pod hasłem „Noc w bibliotece”, podczas których pracownicy wykorzystują swoje umiejętności, m.in. organizatorskie, aktorskie, recytatorskie czy plastyczne.

Współczesny bibliotekarz oprócz umiejętności teoretycznych i praktycznych powinien mieć wiedzę z zakresu marketingu i zarządzania, poszerzającą jego kompetencje o zdolności menedżerskie. Biblioteka jest instytucją non profit, nieprzynoszącą materialnych zysków, co powoduje, że często w oczach swoich zwierzchników postrzegana jest jako niepotrzebna i droga w utrzymaniu. Stawianie czoła tym problemom i niejednokrotnie borykanie się z problemem niewystarczających środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie działalności na odpowiednim poziomie rozwinęło u bibliotekarzy nowe kompetencje, oparte na pragmatyzmie i ekonomii. Obecnie bibliotekarz musi wykazywać się umiejętnościami pozyskiwania dodatkowych źródeł finansowych, przeliczać koszty świadczonych usług, kalkulować budżet biblioteki, pozyskiwać sponsorów oraz szukać dotacji regionalnych, krajowych i unijnych. Ponadto powinien stale poszukiwać nowych projektów, które pozwoliłyby mu pozyskać fundusze na działalność oświatową, wychowawczą i kulturalną biblioteki. Tak więc menedżer biblioteki powinien być samodzielny, przedsiębiorczy, świadomy własnych zalet i atutów oraz powinien umieć współpracować z innymi. Powinien mieć umiejętność pozytywnego myślenia i radzenia sobie z rozwiązywaniem problemów. Ponadto powinien być twórczy, dynamiczny, a także dobrze zorganizowany i zdyscyplinowany, potrafiący w swych działaniach zawodowych jasno stawiać cele oraz wykazywać się dążeniem do ich realizacji. Umiejętności menedżerskie niezbędne są bibliotekarzowi również podczas zarządzania kapitałem ludzkim. Zatrudniony na stanowisku kierowniczym, powinien

odznaczać się wszechstronną wiedzą i umiejętnościami niezbędnymi do kierowania ludźmi oraz zarządzania biblioteką w zmieniających się warunkach, w których działa. Kontrolowanie pracowników, kierowanie nimi oraz motywowanie i sprawiedliwe wynagradzanie, a także pobudzanie do rozwoju, wspieranie i obrona interesów podwładnych to wyzwania, którym musi sprostać bibliotekarz-menedżer.

Niezmiernie ważna jest również chęć i umiejętność promowania biblioteki w środowisku, w którym funkcjonuje, oraz kształtowanie jej pozytywnego wizerunku w społeczeństwie. Współczesny bibliotekarz jest więc osobą, która potrafi stworzyć odpowiednią koncepcję organizacji biblioteki jako sprawnej instytucji, a także wyzwać u siebie i innych samodzielność i kreatywność myślenia w procesach biblioteczno-informacyjnych. W celu stworzenia jej pozytywnego obrazu współpracuje z otoczeniem naukowym i społecznym (Machcińska, 2016). By sprostać tym wszystkim wymaganiom, nie tylko musi być wybitnym specjalistą, lecz także mieć wszechstronną wiedzę i predyspozycje osobowościowe, takie jak: umiejętność podejmowania trafnych i nieraz odważnych decyzji, kreatywność przy wdrażaniu nowych pomysłów, a także komunikatywność, asertywność, innowacyjność, osobiste zaangażowanie oraz ponoszenie odpowiedzialności za własne decyzje.

Zakończenie

Biblioteki to organizacje usługowe, których zadaniem jest zarządzanie wiedzą i informacją, a także wspieranie działań kulturalnych i artystycznych. Szybkość rozwoju nauki i techniki sprawia, że zmieniają się oczekiwania ich użytkowników. Rosnący popyt na szeroko rozumianą informację i wiedzę wymusza zmiany nie tylko w funkcjonowaniu bibliotek, lecz także, tym samym, w pracy bibliotekarzy. Magazyny biblioteczne zastępowane zostają nieograniczoną możliwością gromadzenia danych elektronicznych. Niewyobrażalna jest już dziś praca bez wewnętrznej sieci intranetowej. Postęp techniki włożył w ręce bibliotekarzy potężne narzędzia, dzięki którym dostęp do informacji i wiedzy jest bardzo szybki, a co najważniejsze, można ją łatwo wyselekcjonować i zaktualizować. Motorem tych zachodzących zmian są kompetencje i zaangażowanie pracowników tych instytucji, którzy muszą mieć umiejętność sprawnego i efektywnego wyszukiwania rzetelnych informacji. Trafnie zauważyła A. Konieczko, twierdząc, że bibliotekarz jest zarządcą ogółu procesów związanych z przekazem informacji – jej wyszukiwaniem, interpretacją, wytwarzaniem, zapisem i ochroną przed zniszczeniem. W obliczu dużego zainteresowania społeczeństwa dostępem do wiedzy jest drogowskazem, przewodnikiem po zasobach informacyjnych oraz gwaran-

tem informacji adekwatnej, kompletnej, aktualnej, wiarygodnej i rzetelnej (Konieczko, 2012). Maja Wojciechowska dała natomiast kapitałowi ludzkiemu miano „niewidzialnego zasobu dającego widzialne efekty” (Wojciechowska, 2014, s. 31). Pożądane jest zatem w dzisiejszych czasach nieustanne wzbogacanie tego zasobu i odpowiednie jego wykorzystanie, z wymiernymi korzyściami dla użytkowników nastawionych na wiedzę.

Bibliografia

- Dziak, J. (2015). Program Erasmus jako sposób podnoszenia kompetencji zawodowych bibliotekarzy na przykładzie Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej. *Biblioteka i Edukacja*, 7, 1–9.
- Ejdys, S. (2017). Informacja we współczesnym świecie – próba systematyzacji wiedzy. *Rocznik Kolegium Analiz Ekonomicznych*, 44, 11–22.
- Gleick, J. (2012). *Informacja. Bit, wszechświat, rewolucja*. Kraków: Znak.
- Jain, P. i Mutula, S. (2008). Libraries as learning organisations: implications for knowledge management. *Library Hi Tech News*, 25(8), 10–14.
- Konieczko, A. (2012). Czy bibliotekarz może być doradcą informacyjnym? *Poradnik Bibliotekarza*, 1, 1–3.
- Machcińska, K. (2016). Bibliotekarz XXI wieku – broker, informatyk, menadżer czy psycholog? W: J. Czyrek i B. Górna (red.), *Biblioteki i bibliotekarze XXI wieku – kształcenie, oczekiwania a rzeczywistość* (s. 15–20). Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich i Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu.
- Penc, J. (2001). Partnerstwo dla sukcesu. *Personel i Zarządzanie*, 3, 24–28.
- Wasilewska, A. (2016). Wiedza i kapitał intelektualny w bibliotece. *Folia Bibliologica*, LVIII.
- Wojciechowska, M. (2014a). *Studium zarządzania niematerialnymi zasobami organizacyjnymi bibliotek*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Wojciechowska, M. (2014b). Wprowadzenie do problematyki zarządzania kapitałem ludzkim w bibliotekach. W: M. Wojciechowska (red.), *Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy* (s. 71–79). Gdańsk: SBP.

Mariusz Wrona
Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

W poszukiwaniu rozproszonych źródeł do historii muzyki. Współpraca wydawców z bibliotekami specjalistycznymi

Abstrakt

Trudna do przecenienia jest rola bibliotekarzy pracujących z muzykaliami. Rozproszone w różnych szerokościach geograficznych fragmenty zachowanych partytur, ich kopii lub tzw. egzemplarzy lekcyjnych z własnoręcznymi dopiskami kompozytorów zmuszają wydawców do współpracy z licznymi księżnicami świata. Barię takich kontaktów jest często nie język, ale przedmiotowe przygotowanie bibliotekarzy do pracy z muzykaliami. Cena, jaką ponoszą eksplorujący, zwraca się w doskonałości publikacji, która możliwie wiernie w instrukcji do wykonania (zapisie nutowym) odtwarza intencję kompozytora, jego wizję brzmieniową.

Pretekst

Pretekstem moich spostrzeżeń jest Fryderyk Chopin, którego nie trzeba nikomu przedstawiać.

Ilustracja 1. Portret Fryderyka Chopina, Maksymilian Fajans (lit.) według obrazu Ary Scheffera (1847)

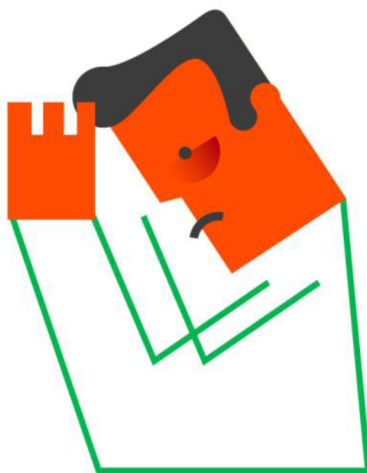
Źródło: Biblioteka Narodowa, Warszawa. Depozyt w Narodowym Instytucie Fryderyka Chopina.

Ale właściwie nie o Chopinie będzie ten tekst, a o jego dziele – rozumianym jako wytwór *par excellence* brzmieniowy. Dzieło, które konkretyzuje się w czasie w trakcie wykonania.

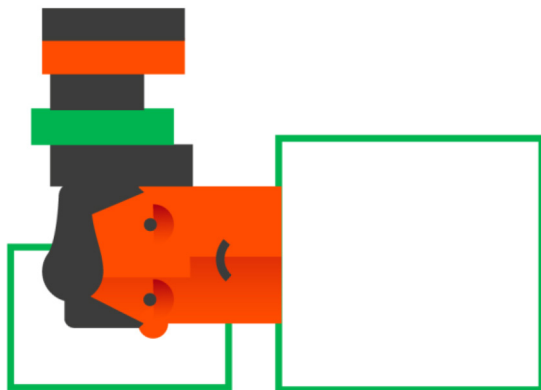
Exposé

Podczas każdorazowego wykonania muzyk podejmuje próbę rekonstrukcji kompozytorskiej intencji, tj. kompozytorskiej wizji brzmieniowej dzieła. Samo dzieło nie jest wszak tożsame z partyturą. Partytura to tylko mniej lub bardziej udana instrukcja do wykonania, w której kompozytor za pomocą niedoskonałej notacji muzycznej szkicuje obraz – schemat kompozycji.

Jaka jest zatem tożsamość dzieła muzycznego? Pisał na ten temat polski esteta i filozof – Roman Ingarden. Dzieło muzyczne jest tworem intencjonalnym, który powstaje i rodzi się w myśli kompozytora – to właśnie w niej – myśli, kompozytor nadaje dziełu kształt całości i złożoności zarazem.

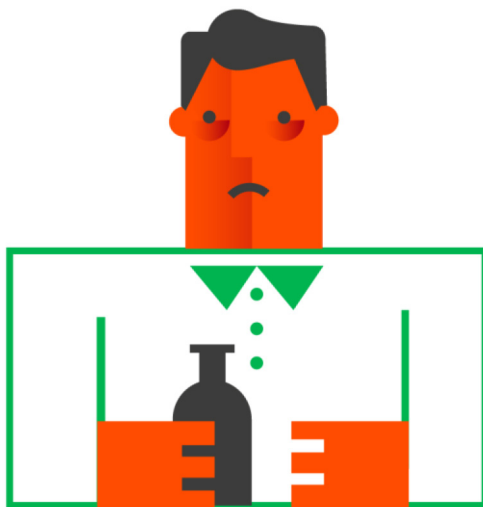

Trudna do przecenienia jest rola bibliotekarzy pracujących z muzykaliami. Rozproszone w różnych szerokościach geograficznych fragmenty zachowanych partytur, ich kopii lub tzw. egzemplarzy lekcyjnych z własnoręcznymi dopiskami kompozytora, zmuszają wydawców do współpracy z licznymi księżnicami świata. Barię takich kontaktów jest często nie język, ale przedmiotowe przygotowanie bibliotekarzy do pracy z muzykaliami.

Cena sfrustrowania, którą ponoszą eksplorujący, zwraca się w doskonałości publikacji, która możliwie wiernie w instrukcji do wykonania (zapisie nutowym) odtwarza intencję kompozytora, jego wizję brzmieniową. Wysilek wydawców porównujących szereg rozproszonych w świecie tekstów i źródeł oraz zestawiających warianty fragmentów tekstów w doskonałym wykonawczym przepisie jest trudny do przecenienia.

Ale może być okupiony stresem.

Aby przygotować doskonale w formie recepty wykonawcze, tzw. wydania urtextowe (źródłowe), wydawcy szukają możliwych wariantów tekstów i, przez ich porównanie, proponują finalną wersję tekstu muzycznego. W tym celu muszą udać się do rozproszonych w różnych szerokościach geograficznych bibliotek lub zdecydować się na kontakt z miejscowym bibliotekarzem, który pomoże w dotarciu do wybranych egzemplarzy materiałów bibliotecznych.

Chciałbym skoncentrować uwagę Czytelników na opus pierwszym Fryderyka Chopina – *Rondzie c-moll*.

Przy opracowaniu tekstu **urzędowego** dostępne były następujące źródła – kompozytorski autograf oraz pierwsze edycje – polska, niemiecka, francuska i angielska. Ponadto wydawca sięgnął do niemieckiego, tzw. nowego wydania, chociaż cały czas z pierwszej poł. XIX wieku, oraz egzemplarza lekcyjnego ucznia Chopina – Karola Mikulego i egzemplarza nieznanego pochodzenia, znajdującego się w Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie – te dwa ostatnie z własnoręcznie naniesionymi poprawkami tekstu muzycznego.

Ilustracja 2. Karta tytułowa *Ronda c-moll*, op. 1, pierwsza edycja u Brzeziny w Warszawie

Źródło: Muzeum Fryderyka Chopina w Narodowym Instytucie Fryderyka Chopina, Warszawa.

Pierwsze edycje stanowią niewątpliwie najcenniejszą grupę drukowanych źródeł chopinowskich. Zainteresowanie nimi jest prawie tak dawne jak historia samego edytorstwa dzieł tego kompozytora.

W pierwszej połowie XIX wieku prawodawstwo dotyczące ochrony praw autorskich znacznie różniło się od dzisiejszego. We Francji i w Anglii ochronę tę zapewniano głównie publikacjom, które ukazały się z wyprzedzeniem w stosunku do zagranicznych. W tej sytuacji wielu kompozytorów, w tym również Chopin, starało się, by ich dzieła ukazywały się we wszystkich krajach równocześnie, co skutecznie redukowało ryzyko pirackich przedruków.

Przed opuszczeniem kraju Chopin opublikował zaledwie kilka utworów, tylko u jednego wydawcy, nie bardzo troszcząc się o ochronę swoich interesów. Dopiero po przybyciu do Francji, gdy jego rodzima sława przekształcała się w międzynarodową, zdał sobie sprawę z korzyści finansowych, jakie przynosiły publikacje w kilku krajach. Stąd m.in. bierze się różnica 10 lat w publikacji omawianego rondo w Warszawie w 1825 r. i jego kolejnych edycji w Paryżu (1835), Londynie i Berlinie (1836).

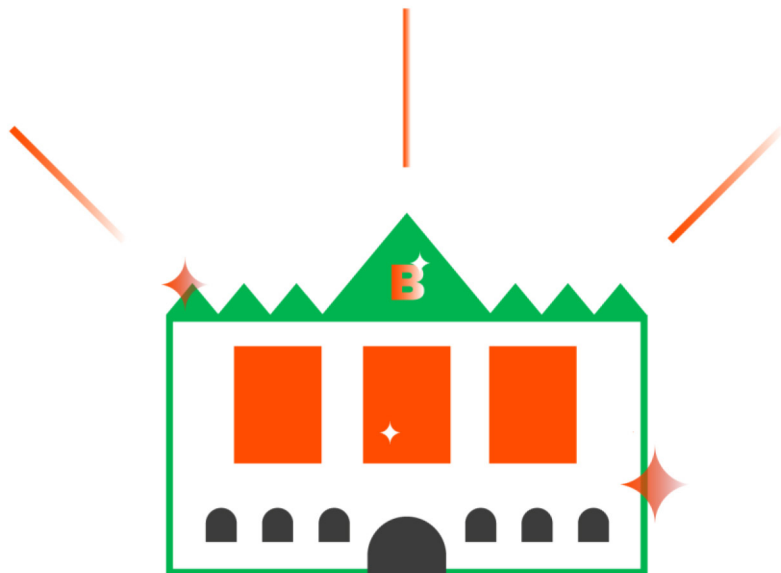
Wyprodukowanie edycji było procesem żmudnym i pracochłonnym, często wymagającym równoczesnego użycia kilku technik drukarskich. W typowym egzemplarzu pierwodruku francuskiego i angielskiego, zarówno strony tytułowe, jak i tekst muzyczny, były sztychowane. Pierwodruki niemieckie różnią się od pozostałych bardzo częstym użyciem techniki litograficznej.

Przed wypuszczeniem na rynek każdy z elementów edycji podlegał dokładnej weryfikacji. Kompozytor korygował osobiście tekst muzyczny sporej liczby wydań francuskich, zlecając niekiedy tę czynność swojemu przyjacielowi Julianowi Fontanie, m.in. właśnie w op. 1.

Proces udoskonalania pierwodruków nie kończył się wraz z ukazaniem się ich pierwszego nakładu. Korekt dokonywano zarówno w pierwszych miesiącach po publikacji, jak i po śmierci kompozytora.

Proszę pozwolić mi zatrzymać się na źródle drukowanym, które wcześniej określiłem jako egzemplarz lekcyjny Karola Mikulego. Dla przygotowania wydania źródłowego w niemieckiej oficynie wydawniczej G. Henle Verlag w 2010 r. (na okoliczność dwusetnej rocznicy urodzin kompozytora) dotarcie do niego było niezwykle istotne, bo w egzemplarzu tym znajdują się własnoręczne kompozytorskie adnotacje ingerujące w drukowany tekst dzieła. Kompozytor poprawia rozpoznane własne błędy i błędy wydawcy. To bardzo powszechna praktyka, że w dniu edycji dzieła kompozytor jest z niego niezadowolony i najchętniej podmieniłby jedne nuty drugimi. Z dotarciem do tego egzemplarza był jednak problem.

Wydawca – wspomniany G. Henle Verlag z Monachium – dysponował wiedzą, że poszukiwany tytuł znajduje się w Muzeum Historycznym we Lwowie. Nie wiem, jak sytuacja prezentuje się dziś, ale przed 2010 r. kontakt ze wspomnianym muzeum był utrudniony.

A biorąc pod uwagę ilość podjętych prób nawiązania tego kontaktu – tradycyjna poczta, poczta elektroniczna, telefon – ze względu na brak jakiegokolwiek reakcji – właściwie niemożliwy.

Redaktor wydania – Norbert Müllemann – wiedział również, że w Fototece Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina znajduje się sporządzona w latach 50–60 XX w. fotograficzna kopia lwowskiego egzemplarza.

Pech chciał, że przechowywana w Instytucie Chopina kopia wykonana jest w formie błony światłoczułej – filmu szerokoobrazkowego, której nie można było w normalnym trybie wywołać na papierze, bo żaden warszawski fotograf nie chciał się podjąć tego zadania.

Wydawcy pospieszył na pomoc bibliotekarz. Podglądając negatyw przy świetle biurkowej lampki na kolejnych stronicach kserokopii dzieła – takt po takcie – naniósł wszystkie własnoręczne poprawki kompozytorskie.

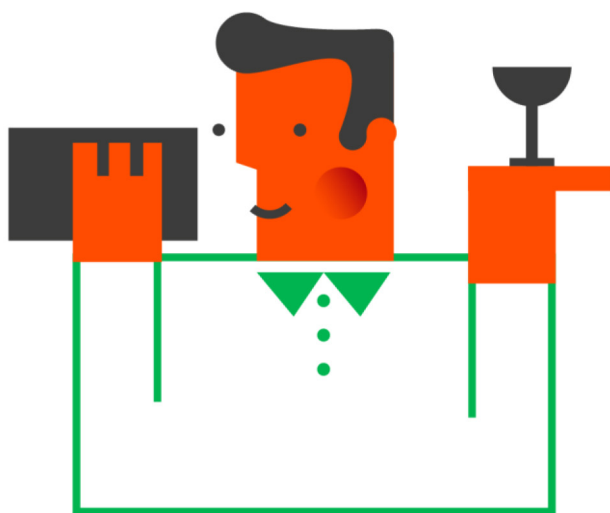
Wydawca otrzymał poszukiwany i niezbędny do przygotowania edycji materiał, ale nie obyło się bez przeszkód. O ironio, w Fototece NIFC w fotograficznej kopii lwowskiego egzemplarza dzieła brakuje jednej ze stron lwowskiego oryginału...

Résumé

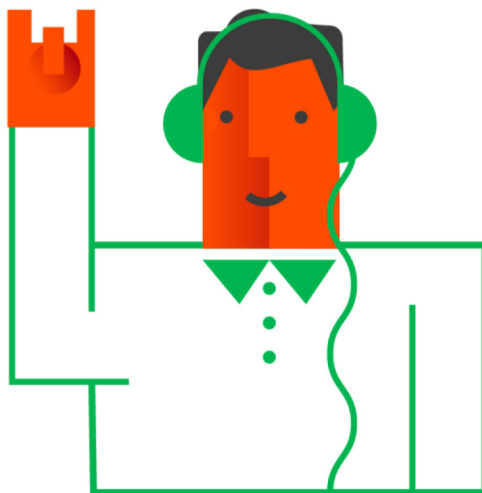
Chociaż z trudnościami, efekt w postaci urtextowego wydania jest imponujący. Redaktor wydania nie kryje satysfakcji, opisując efekt pracy w krytycznym komentarzu źródłowym do wydania.

O satysfakcji może mówić również bibliotekarz, który miał swój wkład w przygotowanie dzieła do druku.

Ogniwem zamykającym tę historię jest usatysfakcjonowany wykonawca i słuchacz, do rąk którego trafia dzieło w możliwie intencyjnym, kompozytorskim kształcie brzmieniowym.

Autorem grafik zamieszczonych w tym rozdziale jest absolwent ASP w Gdańsku – Mikołaj Sałek.

Z moich obserwacji wynika, że biblioteki rzeczywiście przeżywają okres transformacji i rozwoju, jest to jednak proces pełen wyzwań, które jednocześnie są szansami. Pierwszym problemem, z jakim mierzą się biblioteki, jest upowszechnienie się cyfrowego zapisu tekstu i możliwość udostępniania treści w internecie. Kolejnym wyzwaniem jest wkroczenie komercyjnych przedsiębiorstw w obszar wcześniej zdominowany przez biblioteki, czyli instytucje nienastawione na zysk. Ostatnim trendem wpływającym na działanie bibliotek jest rosnące umiędzynarodowienie naszego społeczeństwa i organizacji, w ramach których biblioteki działają. Zebrane w tym tomie artykuły pokazują, jak poszczególne biblioteki wykorzystują szanse, jakie przynoszą zmiany otoczenia technologicznego, ekonomicznego i społecznego.

z recenzji prof. ALK dr. hab. Pawła Krzyworzeki

AKADEMIA
LEONA KOŹMIŃSKIEGO
www.kozminski.edu.pl

ISBN 978-83-66502-04-8

9 788366 502048